

— EL JOC —
DELS PAPERS

de Luigi Pirandello

Traducció de Bonaventura Vallespinosa

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona

BIBLIOTECA TEATRAL

BIBLIOTECA TEATRAL

48

EL JOC DELS PAPERS

de Luigi Pirandello

Traducció de
Bonaventura Vallespinosa

Pròleg de Joan Abellan

INSTITUT DEL TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

EDICIONS DEL MALL
1986

BIBLIOTECA TEATRAL

INSTITUT DEL TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Palau Güell, carrer Nou de la Rambla, 3 i 5, 08001-Barcelona

Títol original: *Il giuoco delle parti*

© Hereus de Luigi Pirandello

Coberta de Joan Forgas i Xavier Costa

Primera edició: juny 1986

© de la traducció: Bonaventura Vallespinosa

Propietat d'aquesta edició (inclòs el disseny de la coberta):
Institut del Teatre de Barcelona

Realització: Edicions del Mall, Muntaner, 256
08021 Barcelona

Imprès a: Novagràfik, Puigcerdà, 127 - Barcelona
Dipòsit legal: B 23.898-1986
ISBN: 84-7456-350-X

PRÒLEG

OMBRES VIVES, MÀSCARES NUES

A la conferència que Luigi Pirandello va fer a Barcelona l'any 1924, l'aleshores ja veterà autor dramàtic es va defensar dels qui opinaven que el seu era un teatre fosc i cerebral, explicant amb claredat les intencions de la seva dramaturgia. «El teatre modern —afirmà Pirandello, referint-se a les seves obres— té un caràcter diferent de l'antic: mentre que la base de l'antic és la passió, el modern és l'expressió de l'intel·lecte.» «Una de les novetats que he aportat al nou drama —afegí—, consisteix a convertir l'intel·lecte en passió.» Una declaració de modernitat que encara avui és una bona clau per acostar-se al seu teatre sense simplificar-lo cercant-hi només la versemblança realista dels seus arguments alimentats de paradoxes o el mer perquè psicològic dels comportaments d'uns personatges creats, la major part de les vegades, com a peces d'un joc de conceptes filosòfics.

En la seva producció literària anterior a les primeres temptatives teatrals, ja hi apareix la peculiar visió de Pirandello del comportament de l'home sotmès a una inevitable confluència dels sentiments i les aparences. A tota la seva dilatada obra narrativa, de la qual hom coneix principalment *Il fu Mattia Pascal*, però que comprèn diverses col·leccions de contes i relats, i també als seus assaigs teòrics (*L'Umoreismo, Arte e Scienza*), ja es fa palesa la seva preocupació per observar distanciadament la vida, quasi com una pro-

ducció intel·lectual. Però Luigi Pirandello acabà trobant en l'expressió escènica el millor vehicle per explicar-se la impossibilitat humana de dominar la veritat absoluta, la relativitat de no creure cegament ni en allò que hom veu.

A través dels personatges literaris, podia expressar les seves conviccions i els seus dubtes, però la subtilitat del seu discurs no era fàcil que arribés integralment a l'imaginari del lector. Dalt l'escenari, en canvi, les seves especulacions sobre la paradoxa —que ell creu essencial—, que fa incompatibles l'instint i la raó, poden arribar a encarnar-se.

Pirandello superà de seguida el color costumista que semblava predominar en les seves primeres peces teatrals d'ambient rural i, tot i no sortint mai d'un realisme raonable —fins la darrera de les seves obres, *Els gegants de la muntanya*— innovà profundament la literatura pensada per l'escena. Pirandello aconseguí innovar per un front que ni els simbolistes ni els expressionistes havien atacat amb decisió: jugar amb la primera convenció teatral, tot aplicant a la literatura dramàtica la fuga que pot proporcionar no perdre de vista la consubstancialitat escènica de la ficció i la realitat que defineix l'art teatral.

En el seu assaig sobre l'humorisme, anterior a la seva producció dramàtica, Pirandello ja havia reflexionat sobre les contradiccions humanes i les possibilitats artístiques de reflectir-les. Per a ell, la contradicció essencial, la més comuna, era «aquella de la qual hom considera que la primera causa és el desacord que el sentiment i la meditació descobren, ja sigui entre la vida real i l'ideal humà, o bé entre les nostres aspiracions i les nostres febleses i misèries, i que el principal efecte que provoquen és una mena de perplexitat entre el plor i el riure; després, l'escepticisme, que acoloreix tota observació, tota pintura humorística i, finalment, la manera de fer de l'humorisme minuciosament i maliciosament analítica».

Però aquesta cita també treu cap perquè l'humor és un dels elements més subtils dels emprats per Pirandello en la seva particular i profundament distanciada observació de les conductes. «Res més seriós que allò ridícul i res més ridícul que allò seriós», arriba a afirmar Pirandello. Però aquest és un ressort que hom no encerta sempre a veure a primera vista en les seves obres. L'humor, sovint, roman dissimulat per les capes de maquillatge de comèdia o de drama convencional que hi solen dur, o que hi semblen dur. Efectivament, en el teatre de Luigi Pirandello, el primer miratge ja apareix en el moment d'intentar etiquetar el gènere de cada peça.

A una bona part de l'obra de Pirandello hi ha una mena d'alquímia —faig servir expressament el terme que ens recorda Artaud— que sembla voler demostrar una altra substancialitat: la del fet i de la consciència d'ésser, fent-los aparèixer, en canvi, uns cops separats i d'altres fonent-se, però mai no neutralitzant-se l'un a l'altre. Aquesta insistència filosòfica convertida en singular dramaturgia, configura allò que hom sol citar com a «teatre dins el teatre» i com a «teatre del mirall», dues etiquetes que defineixen força bé l'immens repertori de situacions límit i l'enorme galeria de personatges ambivalents servits pel teatre de Pirandello. Acurant més la definició, podríem parlar de repertori de personatges ambivalents en situacions límit i també de personatges límit en situacions ambivalents.

Pot dir-se, doncs, que el discurs filosòfic de Pirandello no «fa servir» l'escenari com a simple vehicle narratiu, sinó que «fa» de la seva pròpia essència simuladora i alhora real, part integral d'allò que explica. Els personatges i les situacions del seu teatre configuren, en efecte, un subtil laberint de miralls on la imitació de la vida es va esvaint per tal de crear un món on els seus habitants saben que són «personatges» i que, per tant, poden viure una vida que, si convé,

es pot aturar a mirar l'altra vida, la real, i especular sobre quina és l'autèntica ficció.

Dramatúrgia de subtils fronteres, la de Luigi Pirandello, sempre a la búsqueda d'un nou angle des del qual hom pugui contemplar objectivament les raons dels seus personatges —que sovint, com deia, tenen consciència de ser-ho i això els emparenta amb l'expressionisme— per acabar sempre mostrant la dificultat de tal objectivitat. I això s'esdevé en trobar el punt d'observació més inusitat dels esdeveniments: aquell que permet veure la vida desenvolupant-se a la realitat i alhora reflectida en el mirall, deixant tant el personatge com l'espectador involucrar-se en totes dues imatges.

Sovint, els personatges pirandelianos viuen i es veuen viure, de tal manera que ambdues nocions acaben confonent-se o intercanviant el valor cognoscitiu que hom sol atorgar a allò viscut i a allò observat. L'interessant de tot això és que aquest principi aparentment teorematíc, Pirandello el fa tan versàtil com un calidoscopi. Quaranta quatre obres teatrals en vint-i-sis anys, presenten la constant formulació escènica de la dificultat d'entendre objectivament l'abast real dels actes per les seves manifestacions, causes i efectes aparents. L'angle és distint a cada obra i els interrogants habituals posen en marxa una partida cada cop ben diferent a l'anterior.

Exemples ben coneguts: a *És així, si us ho sembla*, la necessitat de saber què tenen els seus personatges està tan lligada als respectius interessos que, d'una resposta comuna, cadascun n'extreurà una de diferent. Un misteri només ho serà si és formulat com a tal. A *Enric IV*, quan el personatge protagonista vol desfer l'acumulació d'enganys que ha constituït la seva vida, s'arribarà a trobar que sense els enganys no és ningú. O com els *Sis personatges en busca d'autor* que volen demostrar la versemblança dels seus «dramas» davant

d'un director i d'una companyia, a l'escenari nu, sota la llum d'assaig. Obra per obra, tant a les més conegudes per la seva incorporació al repertori internacional com a les més rares i poc representades, hom podria constatar un graó nou, un esforç més en l'afany de Pirandello per jugar a la difícil objectivació de la veritat. Una veritat sense velleïtats escològiques —en el sentit religiós del terme— que poguessin donar als seus personatges cap escapatòria per solucionar llurs conflictes en altres estadis que no fossin els que trepitgen llurs cossos i copen llurs sentits. Un joc sense guanyadors ni perdedors. Sense final de partida, en realitat.

Pirandello, com els expressionistes, depassa la psicologia i fa monologar els seus personatges per formular preguntes que en realitat van més enllà dels problemes d'un individu en particular per abastar l'home en general. Però encara que Pirandello parli de «màscares nues» i d'«ombres vives» per referir-se als personatges que va crear a les seves obres, sovint la imatge del seu teatre ens arriba com un banal artifici de saló, amb una pàtina d'alta comèdia d'anys vint. És probable que això es produeixi perquè Pirandello, o més ben dit, els personatges del teatre de Pirandello, no solen formular la interrogació transcendental amb cap èmfasi especial, sinó deixant que la teatralitat es posi la màscara de l'aparent versemblança realista.

¿Una subtilitat més del subtil discurs pirandelià sobre el miratge recíproc d'allò que s'és i allò que s'aparenta? Probablement, la resposta sigui afirmativa, sobretot si fem cas de la importància que Pirandello dóna a l'humor i al grotesc com a vehicles idonis per mostrar la humana impotència que l'obsedeix.

Algú va dir que els personatges de les obres de Pirandello no tenen problemes morals com, posem pel cas, els de les de Bernard Shaw. Els personatges de Shaw es pregunten què fan, què han de fer, mentre que els de Piran-

dello es pregunten, sobretot, qui són, què són, com són. Sovint, són encara més precisos i arriben a preguntar-se què saben i, fins i tot, quant poden saber. Potser sigui aquesta la raó que fa que el teatre de Shaw mantingui un cert aire de comèdia fins i tot quan fa incursions en el terreny del drama, mentre que en el de Pirandello fins les comèdies són, en realitat, drames profunds. Potser perquè Pirandello afegeix a una «raonable» angoixa de viure, tota una inquietud irònicament metafísica: l'angoixa de veure's viure.

Molts estudiosos de la vida i l'obra de Pirandello coincideixen a establir paral·lels entre la presència quasi obsessiva d'aquesta idea, amb major o menor grau, en pràcticament totes les seves obres, i el drama personal que visqué bona part de la seva vida, a partir del moment que la seva dona va perdre la raó. És probable que, en efecte, la seva experiència amb l'arbitrarietat de l'enteniment causada per aquella bogeria que va haver de viure tan de prop, reforçés l'escepticisme del seu discurs i el convertís en el moll d'unes ficcions on l'ambigüetat s'erigia en protagonista, fomentant el gust per la invenció d'uns personatges més dedicats a comentar la vida que no pas a «viure-la».

*

El joc dels papers, estrenada a Roma el 6 de desembre del 1918, quan Luigi Pirandello ja tenia vuit anys d'experiència com a dramaturg, conté molts dels trets significatius del seu teatre, per bé que, en aquesta obra, la subtil frontera entre «ésser» i «conèixer» es converteix en barrera impossible de franquejar. A *El joc dels papers*, potser més que a cap de les seves obres, l'argument i el to d'alta comèdia colisionen amb el rerafons filosòfic dels personatges protagonistes, segurament a causa de què en poques ocasions els personatges pirandeliàns fan servir tan pocs artificis

situacionals per vehicular verbalment llur filosofia com en aquesta obra. Hom podria dir que a *El joc dels papers*, el sentit grotesc de la pròpia situació fa actuar els personatges sense necessitat de desdoblaments ni de duplicitats.

Sília i Leone són un matrimoni que viu separat. Leone viu sol i gaudeix les delícies de la bona cuina i dels acudits del criat Filippo —el bergsonià Sòcrates que és en realitat el recurs dramaturgic que facilita les allusions filosòfiques— i Sília, que viu sola al domicili conjugal, té un amant. Sília, juganera per naturalesa, fa la guitza al racional marit fent-lo confraternitzar amb l'amant. I quan, en un dels seus jocs, Sília és ofesa per uns aristòcrates borratxos, vol que el seu honor sigui desagreujat. Qui n'és responsable? El marit o l'amant? El titular o l'usufructuari? Les formes obliguen el titular, el marit; i ella el commina perquè enviï els padrins a l'agressor. I ell ho fa, convençut tanmateix que qui es batrà no serà ell sinó qui ocupa el seu lloc. Cadascú el seu paper, dirà. La qüestió és que l'afer li permetrà viure una situació que aparentment li toca ben de prop però que en realitat li és completament aliena.

A primera vista, *El joc dels papers* sembla una sàtira sobre les regles cavalleresques de l'honor —no oblidem que l'obra data del 1917— i en fa, en efecte, un cert escarni. Però aquest no n'és pas el moll. Si l'autor d'*El joc dels papers* fos Bernard Shaw, potser sí que seria fonamentalment una crítica de les regles de l'honor. L'argument, realment extravagant, no sembla en principi poder ser suport de gaires disquisicions filosòfiques. Però no és així. Pirandello agafa el triangle tradicional i el posa en una situació límit tan grotesca com aquesta i el converteix en instrument d'un dels seus concerts —o desconcerts— de miralls.

Què pot passar quan conviuen la raó més consistent i la irreflexió més absoluta? Potser la raó, la contemplació desapassionada de la vida sense involucrar-s'hi que defineixen

el personatge Leone, a favoreixi, en solitari, una possibilitat real de viure sense conflictes, impermeable. I potser també la follia de Sília que li fa fer tot allò que desitja a cada moment sense aturar-se a pensar ni un segon on poden dur-la els seus actes —on poden dur els altres, també— sigui una bona manera de sentir la vida. En tot cas, quan Pirandello enfronta aquestes dues posicions radicals, explícitament incompatibles en tot moment, fa que una es miri en el mirall de l'altra per afirmar-se. Però el que acaba apareixent amb més força al mirall és el profund aïllament on condueixen tant un camí com l'altre.

Per això, l'artifici paradoxal de la comèdia que aparenta ser *El joc dels papers*, resulta al capdavant el fil conductor d'un drama: sota el joc mundà d'uns éssers ben diferents que s'observen llurs conductes, Pirandello especula un cop més sobre la subtil frontera entre l'angoixa de viure i torna a ironitzar sobre l'angoixa metafísica de «veure's viure».

No és fàcil, doncs, trobar els mòbils dels personatges d'aquesta obra en uns trets psicològics o en uns fets concrets de llurs biografies. Perquè llurs mòbils són idees. Sília, per exemple, no suporta més «el maleït mirall que són els ulls dels altres, fins i tot els nostres, quan no ens serveixen per contemplar els altres, sinó per veure com ens convé viure... com hem de viure». La irreflexiva Sília pregunta i es pregunta si «no t'ha passat mai que, tot d'una, et veus en un mirall mentre estaves vivint sense pensar-te, i la teva pròpia imatge et sorprèn com la d'un estrany. ¿I de seguida et torba, et desconcerta, t'ho desmunta tot i et fa tornar a tu, vés a saber, si per posar-te bé un rínxol que t'havia relliscat pel front?» I Leone, sempre tranquil, convençut que cadascú ha de fer el seu paper.

Com es veu, a *El joc dels papers*, Pirandello vol fer pujar un cop més a l'escenari idees aparentment encarnades en personatges, però que per anar bé, haurien d'esborrar llur

corporalitat per reflectir llur concepte en el mirall del públic. I això fa que els papers més difícils d'*El joc dels papers*, corresponguin, en definitiva, als actors i als espectadors. Als espectadors, que han de copsar i entrar en tan subtils jugades; i als actors, que han d'encarnar el drama que s'amaga darrera la comèdia. Perquè Pirandello fa jugar els personatges sense que acabin d'ensenyar-se les cartes entre ells ni acabin d'ensenyar-les a l'espectador. No és fàcil, doncs, donar vida, com a tipus quotidians, a aquests personatges impossibles que són més aviat arquetips abocats cadascun a un destí intransferible, encara que se'ns presentin transvestits de personatges d'alta comèdia.

JOAN ABELLAN

BIOBIBLIOGRAFIA

Luigi Pirandello va néixer a Agrigento (Sicília) el 28 de juny del 1867, fill d'Stefano, un fervent garibaldí, i de Caterina Ricci, dona tranquil·la i delicada. Luigi estudià a Girgenti, Empedocle i a Palermo i des de molt aviat el teatre formà part dels seus jocs i de les seves diversions. Després es traslladà a Roma i més tard a Alemanya, a la universitat de Bonn. Pirandello tradueix les elegies romanes de Goethe i conrea la poesia. *Mal Giocondo* (1889) i *Pasqua di Gea* (1891) són obres prou representatives d'aquest període juvenil. El 1891 publica la tesi sobre la fonètica de la parla del seu Agrigento natal realitzada a la universitat de Bonn.

Torna a Roma i després d'una temporada lliurat intensament a la «bohèmia» literària, arriba al matrimoni. El 1894 es casa amb Antonietta Portulano, filla del soci del seu pare. Un matrimoni pactat pels respectius pares potser per assegurar la continuïtat del negoci del sofre. Però Luigi Pirandello prefereix la literatura. Contes i novel·les que no troben editor amb facilitat. El matrimoni té tres fills: Stefano, Lietta i Fausto. Però, de sobte, tot es gira d'esquena. La catastròfica pèrdua de les mines de sofre, a causa d'una inundació deixa la família en la ruïna i Antonietta perd la raó.

La vocació literària de Pirandello s'haurà de convertir, doncs, en mitjà de vida. També l'ensenyament es convertirà en font d'ingressos de la família. Font d'ingressos i alhora

de problemes, atès que les classes que Pirandello ha de donar en un institut femení, provocaran a la seva dona dement constants atacs de gelos. Pirandello escriu en aquesta època *Il fu Mattia Pascal* (1904), la més coneguda de les seves novel·les. El 1908 publica dos assajos: *L'Umorismo i Arte e Scienza*.

La producció teatral de Pirandello comença el 1910 amb dues peces curtes: *La morsa i Lumie di Sicilia*, estrenades a Roma el mateix any. A partir d'aquí una llarga llista de títols teatrals que en la perspectiva actual fan ombra a la resta de la seva producció poètica i literària:

Il dovere del medico (estrenada a Roma el 1913); *La ragione degli altri* (Milano, 1913); *Pensaci Giacomino!* (Roma, 1916); *Liolà* (Roma, 1916); *Così è (se vi pare)* (Milano, 1917); *Il berretto a sonagli, La giara* (Roma, 1917); *Il piacere dell'onestà* (Torino, 1917); *Ma non è una cosa seria* (Liorna, 1918); *Il giuoco delle parti* (Roma, 1918); *L'innesto* (Milano, 1919); *La patente* (Roma, 1919); *L'uomo, la bestia e la virtù* (Milano, 1919); *Tutto per bene* (Roma, 1920); *Come prima, meglio di prima* (Venezia, 1920); *Cecè* (San Peregrino, 1920); *La signora Morli, una e due* (Roma, 1920); *Sei personaggi in cerca d'autore* (Roma, 1921); *Enrico IV* (Milano, 1922); *All'uscita, L'imbecille, Vestire gli ignudi* (Roma, 1922); *L'uomo dal fiore in bocca, La vita che ti dieti, L'altro figlio* (Roma, 1923); *Ciascuno a suo modo* (Milano, 1924); *Sagra del Signore de la Nave* (Roma, 1925); *Diana e la Tuda* (Zurich, 1926); *L'amica delle mogli* (Roma, 1927); *Bellavita* (Milano, 1927); *Scamandro* (Firenze, 1928); *La nuova colonia* (Roma, 1928); *Lazzaro* (Huddersfield, 1929); *O di una o di nessuno* (Torino, 1929); *Questa sera si recita a soggetto* (Koenigsberg, 1930); *Come tu mi vuoi* (Milano, 1930); *Sogno (ma forse no)* (Lisboa, 1931); *Trovarsi* (Napoli, 1932); *Quando si è qualcuno* (Buenos Aires, 1933); *La favola del figlio cambiato* (Brunswick,

1934); *Non si sa come* (Praga, 1934); *I giganti della montagna* (Firenze, 1937).

Pirandello va fundar el 1925 el «Teatro Odescalchi», iniciativa molt important en la modernització del teatre italià que tenia per objectiu donar a conèixer autors moderns italians i estrangers. Molts actors que acabarien tenint un notable prestigi van sorgir d'aquest teatre dirigit per Pirandello. La consagració internacional de Pirandello, que havia començat la seva carrera ascendent a partir de l'impacte de *Sei personaggi in cerca d'autor*, va culminar l'any 1934 amb la concessió del premi Nobel. Pirandello va morir dos anys més tard, a Roma, el 10 de desembre del 1936.

Malauradament, el teatre de Luigi Pirandello no ha estat gaire traduït al català i, la major part de les traduccions existents romanen inèdites. *Els gegants de la muntanya* (Edicions Robrenyo, 1983), *És així, si us ho sembla* (Biblioteca Teatral, 1983), i el text que us presentem, formen, per ara, tota la bibliografia disponible en català. Una mostra sens dubte exigua d'una obra tan prolífica.

PERSONATGES

LEONE GALA

SÍLIA, *la seva muller*

GUIDO VENANZI

EL DOCTOR SPIGA

FELIP, *dit SÒCRATES, criat de LEONE GALA*

BARELLI

EL MARQUÈS MIGLIORITI

PRIMER SENYOR EMBRIAC

SEGON SENYOR EMBRIAC

TERCER SENYOR EMBRIAC

CLARA, *cambrera de SÍLIA*

SENYORS i SENYORES *del pis de sobre i del pis de sota*

En una ciutat qualsevol, avui.

ACTE PRIMER

Salonet a casa de SÍLIA GALA amb extravagant moblament. Al fons gran porta envidrada holandesa amb vidres vermells muntats en llistons blancs que s'obre per tots costats amb portes corredores que s'amaguen dins la paret; oberta, deixa veure enllà el menjador. Porta i una finestra a l'esquerra. Un escalfapanxes a la dreta amb un rellotge al damunt, de bronze. Prop de l'escalfapanxes una porta.

ESCENA I

SÍLIA GALA i GUIDO VENANZI. En alçar-se el teló és oberta la vidriera del fons. GUIDO VENANZI, en vestit de nit, és al menjador, dret. Prop d'una taula on hi ha una licorera d'argent amb varies ampolles dins de les anelles. SÍLIA, amb una fina bata escotada, és al salonet, arrupida en una butaca, absorta.

GUIDO (*Oferint des del menjador.*): Chartreuse? (*Espera. SÍLIA no respon.*) Anisette? (*Igual.*) Conyac? (*Igual.*)
Doncs, a gust meu? (*Omple una copeta d'anisette i la porta a SÍLIA.*)

SÍLIA (*SÍLIA el fa esperar, fastiguejada de veure-se'l al costat amb la copeta i fa amb un moviment sobtat.*): Uff!

GUIDO (*Ràpid, davant del rebuŕ, es veu la copeta d'un glop*

i diu, inclinant-se.): Gràcies pel rebuf, però no tenia cap intenció de destorbar-te. (Torna la copeta al seu lloc. Seu. Es mira SÍLIA que ha tornat a la posició anterior, i diu.) Si pogués saber què tens!

SÍLIA: Si et penses que en aquest moment sóc aquí...

GUIDO: Ah, no ets aquí? Ets fora?

SÍLIA (*Enfuriada.*): Fora, sí! Fora! Fora!

GUIDO (*Després d'una pausa, baix i com per ell mateix.*): Així, doncs, sóc jo sol, aquí. Molt bé. Podré aprofitar-me de tot el que trobi, com un lladre. (*S'aixeca, fa com si busqués pertot al volt i com si no la veiés s'hi va acostant fins que hi és a tocar i, fingint, fa.*) Oh, mira! Què és això? El teu cos descuidat en aquesta butaca? Me l'enduc, me l'enduc! (*Va per abraçar-la.*)

SÍLIA (*Posant-se dreta d'un bot i rebutjant-lo.*): Prou! T'he dit no, no i no!

GUIDO: Llàstima!... Veig que ja has tornat a casa! Té raó el teu marit quan diu que el nostre fora el portem sempre dintre.

SÍLIA: T'haig de fer observar que ja és la quarta o cinquena vegada que em parles d'ell aquesta nit.

GUIDO: Em sembla que és l'única manera que puc reeixir a parlar amb tu.

SÍLIA: No, fill, a fer-te insofrible!

GUIDO: Gràcies, filla.

SÍLIA (*Després d'una pausa, amb un sospir i com si enraonés ben lluny d'ella mateixa.*): El veia tan bé.

GUIDO: El què?

SÍLIA: Potser ho he llegit... Però tan precís tot... amb aquell somriure per no res...

GUIDO: Qui?

SÍLIA: ...mentre feia... no ho sé, no li veia les mans, però és una feina que fan les dones mentre els homes pesquen. Prop d'Islàndia... sí, en una petita illa.

GUIDO: Somiaves en Islàndia?

SÍLIA: Hi vaig... hi vaig... (*Belluga els dits per a significar enlaire la fantasia. Pausa. Altre cop enfurida.*) S'ha d'acabar! S'ha d'acabar! (*Gairebé agressiva.*) No ho comprens que així ja no pot durar més?

GUIDO: Ho dius per mi?

SÍLIA: Ho dic per mi!

GUIDO: Ja!... Però per tu vol dir per mi?

SÍLIA (*Ja fastiguejada.*): Mare de Déu! Sempre veus les coses en petit, la teva persona, tu al mig del ball, tot ben circumscrit, ben definit. Juraria que per tu la geografia encara és el llibre que estudiaves quan eres petit!

GUIDO (*Parat.*): La geografia?

SÍLIA: Noms per retenir a la memòria les lliçons que el professor t'assenyalava!

GUIDO: Sí, noia, quin suplici!

SÍLIA: Però els rius, les muntanyes, els pobles, les illes, els continents, hi són de debò al món, saps?

GUIDO: Ah, molt bé. Gràcies.

SÍLIA: I mentre nosaltres som aquí dins, a fora hi ha gent i hi viuen!

GUIDO (*Com si tot d'un cop ho veiés clar.*): Ah, així potser és que voldries viatjar?

SÍLIA: Això, ve t'ho aquí: *jo... tu... viatjar...* Perquè hi vegis una mica fora de tu... enllà... tanta vida diferent d'aquesta d'aquí que ja no puc sofrir més!... M'ofego!

GUIDO: Doncs, quina vida voldries, digues?

SÍLIA: No ho sé! Una qualsevol, però no aquesta! Senyor, Déu meu! Un alè, almenys un alè d'esperança que m'obrís una miqueta un respirall a l'avenir. Et juro que m'estaria aquí quieta respirant només la frescor d'aquesta esperança sense córrer a treure el cap per la finestra per veure què hi ha per mi més enllà!

GUIDO: Com si fossis en una presó!

SÍLIA: És que hi sóc en una presó!

GUIDO: I qui t'hi té?

SÍLIA: Tu, tothom, jo, aquest cos meu quan no em recordo que és un cos de dona... I no senyor!... Me n'haig de recordar sempre de la manera que tothom em mira, de com sóc feta... De vegades no me'n recordo... —qui hi pensa?—, miro i vet aquí, de cop i volta, uns ulls... I, Déu meu, esclato a riure tants cops... Però m'haig de dir entre mi: evidentment jo sóc una dona, de debò, sóc una dona...

GUIDO: I dispensa però em sembla que no tens cap raó de queixar-te'n...

SÍLIA: Sí, és clar, perquè agrado. (*Pausa.*) Caldria veure quan i com m'hi entra això, el goig de ser dona quan no voldria ser.

GUIDO (*Lentament i ben marcat.*): Com aquesta nit!

SÍLIA: No l'he sentit mai el goig de ser dona.

GUIDO: Ni per fer sofrir un home?

SÍLIA: Ah, per això potser sí, i sovint.

GUIDO (*Igual que abans.*): Com aquesta nit! (*Pausa.*)

SÍLIA (*Després d'haver estat uns moments absorta, i amb angoixa exagerada.*): Però la vida pròpia... aquella vida que ningú no confia a si mateix!

GUIDO: Com dius?

SÍLIA: ¿No t'ha passat mai descobrir-te de cop i volta, en un mirall mentre vius sense pensar-hi, que la teva mateixa imatge et sembla la d'un estrany, que de sobte et torba, et desconcerta i et traspalsa tot, cridant-te... què sé jo... que et treguis del front un floc de cabells que se t'hi ha escorregut?

GUIDO: I què més?

SÍLIA: Aquest maleït que són els ulls dels altres, i els nostres mateixos quan no els fem servir per mirar-nos els altres sinó per veure'ns nosaltres mateixos com ens con-

vé viure, com hem de viure... Jo ja no puc més!
(*Pausa.*)

GUIDO (*Apressant-se.*): ¿Vols que et digui sincerament per què desvarieges així?

SÍLIA (*Ràpida i concisa.*): Perquè et tinc al davant!

GUIDO (*Ofès.*): Ah, gràcies! Me'n vaig, doncs?

SÍLIA (*Ràpida.*): Faries molt bé, faries molt bé.

GUIDO (*Adolorit.*): Però, per què, Sília...?

SÍLIA: Perquè no vull que...

GUIDO (*Interrompent-la.*): Per què em tractes sempre tan malament?

SÍLIA: No t'hi tracto malament! Vull que no se't vegi massa per aquí. Res més.

GUIDO: Massa? Sí no vinc gairebé mai! Fa més d'una setmana de l'última vegada, dispensa! Es veu que per tu el temps passa molt de pressa.

SÍLIA: De pressa? Em costa una eternitat!

GUIDO: I aleshores, dius que no sóc a la teva vida!

SÍLIA (*Ja tipa.*): Guido, per l'amor de Déu!...

GUIDO: T'he esperat cada dia. I tu no et deixes veure!...

SÍLIA: Què vols veure? No ho veus com sóc?

GUIDO: Ni tu mateixa saps el que vols i invoques una esperança, així, sense solta ni volta, sense saber quina, que t'obri un respirall en l'avenir.

SÍLIA: Ja!... Perquè, segons tu, hauria d'anar cap a l'avenir amb un fil a la mà i anar prenent mides: fins aquí puc voler-ho, més enllà, ja no; com es fa pels mobles en una casa nova.

GUIDO: Si t'agrada prendre'm per un pedant...

SÍLIA: Sí, noi! Em sembla ben bé que em fa badallar tot el que dius.

GUIDO: Gràcies.

SÍLIA: Em voldries fer creure que ja he tingut tot el que podia voler i que ara desvariejo —ho has dit tu mateix—

perquè voldria l'impossible, oi? No és pas assenyat, ja ho sé. Però què hi vols fer? Vull l'impossible!

GUIDO: Per exemple?

SÍLIA: Per exemple... Però què he tingut jo? ¿Em sabries dir què he tingut? De què puc estar contenta?

GUIDO: Jo no dic pas que estiguis contenta. Si no t'accontentes...

SÍLIA: Doncs què vols dir?

GUIDO: Això d'accontentar-se és qüestió de mesura. Hi ha qui s'accontenta amb una coseta així. (*Fent senyal amb el dit gros i el petit.*) I hi ha qui ho té tot i no s'hi accontenta.

SÍLIA: I jo ho tinc tot?

GUIDO: Jo no dic...

SÍLIA: Doncs explica't.

GUIDO: Més aviat ets tu qui s'ha d'explicar.

SÍLIA (*Com si parlés ell.*): Rica... mestressa de mi mateixa... lliure... (*Canviant de sobte i arborant-se.*) ¿És que encara no t'has fet càrrec que això és la seva revenja?

GUIDO: Per culpa teva! Perquè no et saps aprofitar de la llibertat que t'ha donat...

SÍLIA: ...de deixar-me estimar per tu o per un altre, d'estar-me aquí o en un altre lloc, lliure, ben lliure... Però si no sóc mai jo!

GUIDO: Com que no ets tu?

SÍLIA: Jo, lliure de disposar de mi, com si no hi hagués ningú més!

GUIDO: I, qui més hi ha?

SÍLIA: Ell! Sempre el veig que m'ha donat aquesta com una cosa de no res, anant-se'n a viure per compte propi, i després d'haver-me demostrat tres anys que aquesta famosa llibertat no existeix perquè, sigui de la manera que vulgui que me'n valgui, sempre seré esclava... d'aquella cadira d'allà —mira-te-la!— que tinc sempre al davant

com una cosa que vol ser només seva i no una cosa per a mi, feta per a què m'hi assegui!

GUIDO: Això, dispensa, però és un fixament teu.

SÍLIA: Aquest home és un malson per a mi!

GUIDO: Si no el veus mai!

SÍLIA: Però sé que hi és, sé que hi és! I aquest malson no em passarà mai mentre sàpiga que hi és! Senyor, Déu meu, si es morís!

GUIDO: Va venint, sí o no, només mitja horeta cada nit?

SÍLIA: No, no ve. I en el pacte vam convenir que vindria cada nit mitja hora. Cada nit!

GUIDO: I de fet, ve. No puja però et fa preguntar per la cambra si hi ha res de nou...

SÍLIA: No, senyor! Ha de pujar, ha de pujar! I s'ha d'estar aquí mitja hora segons el pacte.

GUIDO: Dispensa però si dius...

SÍLIA: El què? Et sembla una altra contradicció?

GUIDO: Has dit que per tu és un malson...

SÍLIA: He dit que hi sigui, que visqui, això és el malson per mi, i no pas el seu cos... És millor que el vegi així. I no es fa veure expressament, perquè ho sap prou bé. Però si se'm presenta... assegut allà com un altre... ni més maco ni més lleig que un altre... i li veig aquells ulls que té... que no m'han agradat mai. Déu meu, aguts i punxeguts com agulles i ahora ja li sento la veu que m'ataca els nervis i puc tenir el goig de gaudir del fastigueig que li he ocasionat fent-lo pujar per no res.

GUIDO: No m'ho crec.

SÍLIA: Què no et creus?

GUIDO: Que sigui capaç de fastiguejar-se.

SÍLIA: No, eh? Doncs és així! I jo em passo hores i hores turmentant-me el pensament que pugui existir un home com ell, gairebé fora de la vida i que és com un malson per la vida dels altres. S'ho mira tot des de l'altura, vestit

de cuiner, sí senyor, de cuiner! Mira i ho entén tot, punt per punt, qualsevol moviment, qualsevol gest, fent-te preveure amb la mirada el que faràs de manera que tu, sabent-ho, ja no trobes cap gust a fer-ho. M'ha paralit-zat, aquest home! I ja només tinc una idea que burxa contínuament: com me'l puc treure del davant, com puc alliberar-ne, no a mi sola, sinó a tothom.

GUIDO: Apa, dona!

SÍLIA: T'ho juro! (*Se sent picar la porta.*)

ESCENA II

CLARA: Permís?

SÍLIA: Endavant.

CLARA: El senyor ha trucat des del pati.

SÍLIA: Ja el tens aquí!

CLARA (*Seguint.*): Vol saber si hi ha res de nou.

SÍLIA: Dignes-li que pugi! Dignes-li que pugi!

CLARA: Sí, senyora. (*Se'n va.*)

GUIDO: Però, dona, per què? ¿Tot just aquesta nit que hi sóc jo?

SÍLIA: Precisament per això!

GUIDO: No!

SÍLIA: Sí! Per castigar-te d'haver vingut. I te'l deixo aquí. Jo em retiro... (*Se'n va per la porta dreta.*)

GUIDO (*Corrent a agafar-la.*): No, per favor!... Que t'has tornat boja?... Què dirà?...

SÍLIA: Què vols que digui?

GUIDO: No, no... Escolta... És molt tard...

SÍLIA: Millor!

GUIDO: Però, Sília, no... Tu el vols empènyer... És una bo-geria!

SÍLIA (*Desprenent-se d'ell.*): No el vull veure!

GUIDO: Ni jo tampoc, ves!

SÍLIA: El rebràs tu.

GUIDO: No, no, gràcies! No em fa gens de goig, saps? (SÍLIA surt per la porta dreta i GUIDO fuig cap al menjador i tanca la porta.)

ESCENA III

LEO GALA, *després* VENANZI, *després* SÍLIA.

LEO (*Des de la porta esquerra, abans d'entrar.*): Es pot entrar? (*Obre la porta i treu el cap.*) Ah, no hi ha ningú? (*Entra.*) Bé, bé... (*Mira tot al volt i refet de la sorpresa, es treu el rellotge, se'l mira, va cap al rellotge de l'escalfapanxes, n'obre el vidre de l'esfera, fa córrer les busques fins que toquen dos-quarts i se'n va a seure plàcid i impassible per a esperar que passi la mitja hora del pacte. Després d'una pausa curta se sent dins del menjador, a través de la vidriera, un xiu-xiueig confús. És SÍLIA que emergeix cap al salonet. LEO no s'immuta, ni es gira a mirar la vidriera. Al cap de poc s'obre una banda d'aquesta i surt GUIDO.*)

GUIDO: Hola, Leo!... Era aquí dins a beure'm una copeta de Chartreuse.

LEO: A dos-quarts d'onze?

GUIDO: Sí... Estava a punt d'anar-me'n.

LEO: Oh, no ho dic pas per això... Verda o groga, la Chartreuse?

GUIDO: Ni me'n recordo... Verda, em sembla.

LEO: Cap allà a les dues somiaràs que esclafes amb les dents un llargandaix.

GUIDO (*Amb una ganyota de fàstic.*): Ves amb què surts ara tu!

LEO: De debò. És l'efecte dels licors beguts a una certa hora després de sopar. (*Pausa.*) I Sília?

GUIDO (*Indecís.*): Oh... era allà dins amb mi.

LEO: I ara, on és?

GUIDO: No ho sé... M'ha fet venir en sentir que hi eres tu. Segurament que ara deurà venir...

LEO: Que hi ha alguna cosa de nou?

GUIDO: No pas que jo ho sàpiga.

LEO: Doncs, per què m'ha fet pujar?

GUIDO: No ho sé. Jo estava per anar-me'n quan la cambrera ha anunciat que havies trucat des del pati.

LEO: Com faig cada nit.

GUIDO: Em sembla que volia que pugessis...

LEO: Ho ha dit?

GUIDO: Sí, sí, ho ha dit.

LEO: Enfadada?

GUIDO: Una mica, sí... perquè... no ho sé... sembla que vau establir un pacte quan elegantíssimament...

LEO: Deixa't d'elegàncies!

GUIDO: Vull dir sense escàndol...

LEO: Escàndol? I per què escàndol?

GUIDO: Vull dir sense procediments legals...

LEO: Són inútils!

GUIDO: ...sense baralles, vaja, us vau separar.

LEO: I quines baralles vols que hi haguessin amb mi? Sempre he donat la raó a tothom.

GUIDO: Sí, efectivament. I és una qualitat teva aquesta. Però... deixa-m'ho dir, t'excedeixes una mica...

LEO: Et sembla que m'excedeixo?

GUIDO: Sí. Perquè veus, moltes vegades tu... (*Se'l mira i para.*)

LEO: Jo què?

GUIDO: Desconcertes!

LEO: Que desconcerto? I a qui desconcerto?

GUIDO: Desconcertes perquè tot ho fas sempre... com volen els altres... Em jugaria el que fos que si la teva muller et digués «barallem-nos»...

LEO: Jo li respondria: «barallem-nos!».

GUIDO: Et va dir: «separem-nos!».

LEO: I li vaig respondre: «separem-nos!».

GUIDO: Ho veus? Si la teva dona aleshores t'hagués fet un crit dient: «Però així no ens podem barallar!»

LEO: Jo li hauria respost: «Doncs, no ens barallem!»

GUIDO: I no ho comprens que tot plegat, això per força desconcerta. Perquè fer com si un no hi fos en tot allò que fa, comprendràs que fa que en un cert punt un hom... es quedi parat, i se senti importú, perquè el cas és que hi ets.

LEO: Sí (*Pausa.*), hi sóc. (*Nova pausa.*) (*Amb un altre to:*)
I no hi hauria de ser?

GUIDO: No, Mare de Déu, no ho dic això!

LEO: Sí, sí; no hi hauria de ser. I t'asseguro que m'esforço tant com puc per a ser-hi el més poc possible; i no pas només pels altres sinó per mi mateix i tot. Mira: la culpa és del fet. Sóc nat. I quan un fet és fet, queda; queda com una presó per tu. Jo hi sóc. No hauria de tenir en compte els altres, almenys aquells pocs per qui no puc prescindir de ser-hi. M'hi he casat, o per més just, m'hi he deixat casar. Un fet també això: presó! Què hi vols fer? Després, gairebé de seguida, ella es va posar a esbufegar, a desvariejar, a cargolar-se rabiosament per a evadir-se... T'asseguro, Guido que hi he patit molt! ... Al capdavall es va trobar aquesta solució. Ho he deixat tot aquí enduent-me només els meus llibres i els meus estris de cuina —cosa, com saps, per mi inseparable. Però comprenc que és inútil: nominalment, la part que m'ha assignat un fet que no es pot destruir queda: sóc el marit. Potser també això s'hauria de tenir en

compte una mica, però! ... Saps com són els cecs?

GUIDO: Els cecs?

LEO: Jo no sóc mai al costat de les coses. Dignes a un cec que vagi cercant a les palpeütes una cosa, cosa que té al costat. Doncs el primer que fa és tombar-s'hi d'esquena. I aquesta beneïda dona és així: mai al costat, sempre d'esquena! (*Pausa. Mira cap a la vidriera i diu:*) Sembla que no vol venir. (*Es treu i mira el rellotge: encara no ha passat la mitja hora.*) ¿No saps si pensava dir-me alguna cosa?

GUIDO: No... Em sembla que res...

LEO: Aleshores només és el gust de... (*Sense completar la frase fa un gest que significa «nosaltres dos».*)

GUIDO (*Sense entendre-ho.*): Què vols dir?

LEO: Sí, el gust de tenir-nos tots dos aquí, l'un davant de l'altre.

GUIDO: Potser suposa que jo ja sóc...

LEO: ...fora? (*Amb un dit fa senyal que no.*) Vindria!

GUIDO (*Fent acció d'anar-se'n.*): Doncs així, jo... (*Pausa. Aixecant-se.*)

LEO (*Ràpid, retenint-lo.*): No, t'ho prego. Qui se n'anirà sóc jo. Si saps que no té res per dir-me... Ah, trista cosa, amic meu, quan un ha entès el joc!

GUIDO: Quin joc?

LEO: Aquest d'aquí... Tots els jocs! Tots els de la vida!

GUIDO: I tu l'has entès?

LEO: Un bon tros. I el remei per salvar-se.

GUIDO: Si me l'ensenyassis!...

LEO: Mira, amic, per tu no hi ha remei. Per salvar-se cal saber-se defensar, però amb una defensa que en diria desesperada que tu, potser, ni la podries entendre.

GUIDO: Com vols dir, desesperada? Acarnissada?

LEO: No, no; desesperada en el sentit d'una desesperació de debò, però tanmateix sense ni una ombra d'amargor.

GUIDO: Doncs, quina mena de defensa és aquesta?

LEO: La més ferma, la més immòbil, precisament perquè cap esperança ja no et duu a doblegar-te, a fer cap concessió, per mínima que sigui als altres ni a tu mateix.

GUIDO: No ho entenc. I en dius defensa, d'això? ¿Defensa de què si ha de ser així?

LEO (*Se'l mira un moment amb cara severa i fosca, però dominant-se i gairebé reabsorbint-se, en una impenetrable serenitat diu.*): En tu, de res si reïxes a ja no tenir res. Què vols defensar? Dic «defensar-te» dels altres i, sobretot, de tu mateix, del mal que la vida fa inevitablement a tothom, el mal que jo mateix m'he fet per ella (*indicant la vidriera darrera de la qual suposa amagada SÍLIA*), tants anys! El mal que jo faig a ella, tot mantenint-me isolat: el mal que em fas tu a mi...

GUIDO: Jo?

LEO: Sí, tu, inevitablement. (*Mirant-se'l fit als ulls.*) ¿Et sembla que no em fas cap mal tu a mi?

GUIDO (*Empallidint.*): Que jo sàpiga...

LEO (*Per donar-li seguretat.*): Oh, no; sense saber-ho, amic meu! Tu a taula menges carn. Qui te la dóna? Un pollastre o una vedella. I ni hi penses. Se'l fa tothom el mal, l'un a l'altre, ara aquest, ara aquell. I cadascú se'l fa a ell mateix. Per força! És la vida!... I cal buidar-se'n.

GUIDO: Bé, home! I aleshores què queda?

LEO: Acontentar-se de viure, no ja per si, sinó de veure viure els altres i nosaltres mateixos i tot, de fora estant, per aquell poc que estem obligats a viure.

GUIDO: Ah, massa poc, massa poc!

LEO: Sí, però te'n compensa un goig meravellós: el joc, precisament, de l'intel·lecte que t'aclareix tota la terbolesa dels sentiments, que et fixa en línies plàcides i precises tot allò que tumultuosament es mou dintre teu. Tanmateix, comprendràs que fóra molt perillós el goig d'aquest

lúcid i tranquil buit que et fas dintre perquè, entre altres coses, t'arriscaries a anar com una pilota entremig dels núvols si també no et possessis dins, amb art i perfecte mesura, el llast necessari...

GUIDO: És clar! Menjant bé, oi?

LEO: ...per restablir l'equilibri i aguantar-te sempre dret com aquelles joguines que tira-les com vulguis sempre queden dretes pel contrapès de plom. No som res més, creu-me! Però cal saber-se'l fer aquest buit i aquest ple perquè sinó et quedes per terra en la posició més grotesca. En total, és evident que la salvació és això: trobar un pern, el pern d'un concepte per a aguantar-s'hi bé.

GUIDO: Ah, no, no! Moltes gràcies, però no és per mi això! De debò. No és per mi. I, a més a més, no pas gens fàcil!

LEO: Perquè no es troben fets i bonics en cap botiga, aquests perns te'ls has de fer tu i encara no pas un sol sinó molts, un per cada cas, i ben sòlid perquè si se't presenta un cas —que sovint es presenta— imprevist i violent no te'l trenqui o te'l faci malbé. Però...

GUIDO: Però quan se't presenten aquests certs casos, amic meu!

LEO: Per això, precisament hi ha la cuina. És una gran cosa que el cas et trobi fet un bon cuiner. Altrament, val a dir que no és mai el cas... vull dir que en realitat no t'has de guardar mai del cas. Perquè, què vol dir el cas, els altres o les necessitats de la naturalesa?

GUIDO: Que, precisament, poden ser terribles!

LEO: Sí, però menys, segons qui ha d'aguantar. Per això et deia que t'has de defensar de tu mateix, del sentiment que aquest cas suscita sobtadament en tu i amb el qual t'assalta. Immediatament agafar-lo i buidar-lo, treure'n el concepte i aleshores fins te'n pots fer un joc. Mira,

és com si t'arribés de cop un ou fresc que no saps d'on ve...

GUIDO: Un ou fresc?

LEO: Sí, un ou fresc.

GUIDO: I si en comptes d'un ou t'arriba una bala de plom?

LEO: Aleshores et buida ell i no se'n parla més.

GUIDO: Però per què un ou fresc?

LEO: Per donar-te una imatge del cas i del concepte. Si no ets llest a agafar-lo, o t'agafarà ell o el deixaràs caure: en un cas i en l'altre s'esclafarà davant teu o se t'esclafarà al damunt; en canvi si ets prou llest l'agafes, el forades i te'l beus. Què et queda a la mà?

GUIDO: La closca buida.

LEO: Doncs això és el concepte. L'enfiles pel forat en el teu pern i l'hi fas girar o hi jugues com una pilota de cel·luloide fent-lo passar de l'una mà a l'altra, *pim, pam*, i després l'esclafes i la lences.

(En aquest moment esclata dins el menjador una gran riulla de SÍLIA.)

SÍLIA (*Darrera la mitja vidriera. Tancada.*): Ha, ha, ha! Però jo no sóc una closca buida a les teves mans!

LEO (*Ràpid, tombant-se i apressant-se cap a la vidriera.*): Oh, no! Tu ja no em véns al damunt perquè t'agafi, et foradi i te'm begui! (*Just acaba de dir això, SÍLIA, sense mostrar-se li tanca a la cara l'altra mitja vidriera. LEO s'atura; fa anar el cap i torna cap al davant.*) Ve't aquí un franc avantatge per a mi, amic meu. M'era una extraordinària escola d'experiència per mi que ara em falta. (*Alludint a SÍLIA que és allà dins.*) Plena d'infelicitat perquè és plena de vida. I no pas d'una sola: de tantes! Però amb cap que arribi a trobar el seu pern. I no hi ha salvació ni per ella ni amb ella.

GUIDO (*Absort, també fa anar el cap malenconiosament.*)

LEO: Ho aprofes?

GUIDO (*Refent-se.*): Sí... perquè és ben bé així!

LEO: I potser tu no saps tota la riquesa que hi ha en ella..., certes coses que té que no semblen seves, no perquè no hi siguin sinó perquè tu no t'hi fixes i la veus sempre només d'aquella manera que és per tu el seu veritable ser. Et sembla, per exemple, impossible que pugui cantussejar qualsevol matí, distreta, i tanmateix cantusseja, saps? Jo la sentia algun matí, d'una habitació a l'altra, refilant amb una bella veueta gairebé de nena... tota una altra! I et dic tota una altra no pas perquè sí, per dir-ho, no, realment una altra i ella no sap que ho sigui. Una nena que viu un minut i canta essent fora de si mateixa. I si veiessis com algun cop té als ulls una certa vivor llunyana mentre, amb dos dits, que no saben, es tira lentament els rulls a la nuca... ¿Em pots dir qui és quan és així? Una altra ella que no pot viure perquè s'ignora ella mateixa perquè ningú no li ha dit mai: «És així com et vull, és així com has de ser.» És clar que hi ha el perill que et preguntis: «Com?» i tu aleshores responguis: «Com eres no fa gaire»; i et tornés a preguntar: «Com era?» «—Cantaves. —Cantava? —Sí, i et tiraves els rulls enrera, cap a la nuca, així...» No ho sap i et diu que no és veritat. No es reconeix, efectivament, en la imatge que li presentes d'ella mateixa tal com l'has vista no fa gaire... Si és que li has vist, perquè tu la veus sempre d'una manera, tal com és per tu i prou. Quina pena, amic meu! Ve't aquí una cara graciosa, amb possibilitats de ser, que podria tenir i no té! (*Pausa llarga i trista. I en la tristor del silenci, en el rellotge de bronze de l'escalfapanxes toquen les onze.* LEO, *recobrant-se diu.*) Les onze! Saluda-la! (*Se'n va cap a la porta esquerra. Però SÍLIA obre de sobte la vidriera i diu.*)

SÍLIA: No... espera't, espera't una mica...

LEO: No..., per favor; ja ha passat la mitja hora!

SÍLIA: És que et volia donar això. (*Li posa a la mà una closca d'ou.*)

LEO: Jo no me l'he begut! Però mira. (*S'acosta ràpidament a GUIDO i li dóna.*) Donem-lo a ell! (*GUIDO automàticament l'agaça i es queda, com un enze amb l'ou a la mà mentre LEO amb una forta riallada se'n va.*)

ESCENA IV

Els mateixos, fora LEO.

SÍLIA: Donaria la meva vida perquè algú el matés!

GUIDO: Al cap li tiraré! (*Per l'ou. Cuita a la finestra de l'esquerra.*)

SÍLIA (*Rient.*): Dóna-me'l, dóna-me'l. Li tiraré jo!

GUIDO (*Donant-li l'ou o, més aviat, deixant-se'l prendre.*):
Ja el sabràs encertar?

SÍLIA: Sí. Dóna-me'l, dóna-me'l. (*Va a la finestra i mira a fora atenta a tirar la closca.*) Així que surti pel portal...

GUIDO (*Darrera seu.*): Estigues atenta...

SÍLIA (*Tira la closca i es fa enrera sobtadament fent un crit.*): Oh, Déu meu!

GUIDO: Què has fet?

SÍLIA: Déu meu!...

GUIDO: Has tocat a un altre?

SÍLIA: Sí, amb l'aire s'ha desviat!...

GUIDO: És clar! Buit... S'havia de saber tirar!...

SÍLIA: Pugen?

GUIDO: Sí!

SÍLIA: Hi havia quatre senyors prop de la porta... Quan ha sortit ells han entrat... potser eren estadants...

GUIDO: Bé, al capdavant... (*Aprofitant l'atabalament d'ella, l'abraça.*)

SÍLIA: Em penso que n'he tocat un!

GUIDO: Quin mal vols que li faci una closca d'ou?... Apa, apa, no hi pensem més!... (*Recordant el que ha dit LEO. Apassionadament, sense caricatura.*) Em sembles una nena...

SÍLIA: Què dius?...

GUIDO: Sí, sí... És així com et vull... És així com has de ser...

SÍLIA (*Esclafint a riure.*): Ha, ha, ha!... El que deia ell!

GUIDO (*Sense atabalar-se, realment apassionat, sempre més desitjós d'ella.*): Sí, però és veritat, és veritat... ¿No ho veus que en tu hi ha una nena esbojarrada?

SÍLIA (*Alçant les mans com per a esgarrapar-lo.*) Una tigressa hi ha!

GUIDO: Per ell sí, però per mi que et vull així, una neneta...

SÍLIA (*Gairebé rient.*): Doncs, mata-me'l!

GUIDO: Amb què surts, ara?

SÍLIA: Si sóc una nena esbojarrada, també et puc demanar això!

GUIDO (*Per prestar-se al joc.*): Per què és talment un ogre per a tu?

SÍLIA: Sí; que em fa molta por... Me'l mates? Me'l mates?

GUIDO (*Com abans.*): Sí, sí, te'l mato... però, tu, ara...

SÍLIA (*Rebutjant-lo.*): No, no, Guido, per favor...

GUIDO (*Embriac d'ella.*): No t'adones de com et sento? N'hi ha prou que et toqui...

SÍLIA (*Com abans, però lànguidament.*): Et dic que no...

GUIDO (*Enduent-se-la cap a la porta de la dreta.*): Sí, sí, Sília... Ara ja no et puc deixar...

SÍLIA: No, no... per favor... deixa'm estar...

GUIDO: I com vols que et deixi estar?... ¿Com vols que et deixi estar, ara?

SÍLIA: Ja saps que aquí no ho vull... (*Truquen a la porta de l'esquerra.*) Ho veus?...

GUIDO (*Empenyent-la cap a la porta.*): Vés, però no la facis entrar. (*Se'n va ràpidament cap a la porta de la dreta.*)
De pressa, sents? (*Se'n va i tanca la porta.*)

ESCENA V

SÍLIA, CLARA, MIGLIORITI i els TRES SENYORS EMBRIACS. MENTRE SÍLIA *va cap a la porta de la dreta se sent la veu de CLARA.*

CLARA: Les mans quietes! Vagin-se'n! No hi és!

D'una empenta s'obre la porta i entren sorollosament el MARQUÈS MIGLIORITI i els altres tres, tots en vestit de nit, mentre CLARA s'esforça per privar-los el pas.

MIGLIORITI (*Amb parlar d'embriac.*): Fuig d'aquí, estúpida!
Com que no és aquí? Mira-te-la!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: La meva Pepita!

SEGON SENYOR EMBRIAC: Visca Espanya!

TERCER SENYOR EMBRIAC: Mireu quina casa, senyors! *C'est charmant!*

SÍLIA: Qui són aquesta gent? Com han entrat?

CLARA: M'han forçat! Van beguts.

MIGLIORITI: No hem forçat ningú!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: Com s'entén, beguts?

MIGLIORITI: M'ha cridat ella! M'ha tirat una closca d'ou per la finestra!

SEGON SENYOR EMBRIAC: Som gent de bé!

TERCER SENYOR EMBRIAC (*Indicant el menjador on se'n va.*): Sí, aquí ofereixen beguda als senyors clients!...

Ah, c'est tout charmant, tout à fait délicieux!

SÍLIA: Però, Déu meu, què volen?

CLARA: Aquí és la casa d'una senyora com cal!

MIGLIORITI: Ja ho sabem, Pepita estimada!

SÍLIA: I no tenen la més mínima sospita de ser a casa d'una senyora com cal, oi?

TERCER SENYOR EMBRIAC (*Venint tentinejant del menjador amb una copa a la mà.*): Oh, oui... mais... n'exagerez pas, mon petit chou! nous voudrions nous amuser un peu... Voilà tout!

SÍLIA: Però és que jo només rebo a casa els meus amics, saben? Si els senyors volen ser amics meus...

SEGON SENYOR EMBRIAC: És clar que sí!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: Amiquíssims!

SÍLIA: Aleshores, facin-me el favor dels seus noms.

SEGON SENYOR EMBRIAC: Jo en Cocó.

SÍLIA: No, així no!

SEGON SENYOR EMBRIAC: T'ho juro!... Em dic Cocó.

PRIMER SENYOR EMBRIAC: I jo, Tití!

SÍLIA: No, no; vull que em facin el favor de les seves targetes de visita...

SEGON SENYOR EMBRIAC: Ah, no!... Moltes gràcies amiga meva!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: Jo no en porto... He perdut la cartera... (*A MIGLIORITI.*) Fes-me un favor... dóna-li tu per mi...

SÍLIA (*A MIGLIORITI.*): Sí, sí que me la doni ell que és el més bon noi.

MIGLIORITI (*Treient-se la cartera.*): No hi tinc cap inconvenient...

SEGON SENYOR EMBRIAC: Ell la hi pot donar per tots tres...
Voilà.

MIGLIORITI: Aquí la tens, Pepita!

SÍLIA: Ah, gràcies... Bravo!... Vostè és el marquès Miglioriti?

PRIMER SENYOR EMBRIAC: Marqueset!...

SÍLIA (*Al SEGON SENYOR EMBRIAC.*): I vostè, Tití?
SEGON SENYOR EMBRIAC: No, Cocó... Tití és aquell (*Indica el PRIMER SENYOR EMBRIAC.*)

SÍLIA: Ah, bé, bé... Cocó... Tití. I vostè? (*Al TERCER SENYOR EMBRIAC.*)

TERCER SENYOR EMBRIAC (*Amb aire d'entremaliat.*): *Moi... moi... Sais pas, mon petit chou!*

SÍLIA: Tant se val, tant se val! Ja en tinc prou amb un!

SEGON SENYOR EMBRIAC: Però hi volem ser tots! Tots volem...

TERCER SENYOR EMBRIAC: ... una nit espanyola!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: Jo no tinc intenció de... però la voldria veure ballant, Pepita... amb castanyoles.

SEGON SENYOR EMBRIAC: Sí, primer ballar i després...

MIGLIORITI: Però no vestida així!

TERCER SENYOR EMBRIAC: Res de vestida, senyors! Res de vestida!

SEGON SENYOR EMBRIAC (*Alçant-se i anant-se'n al costat de SÍLIA.*): Despullada sí... Despullada!

ELS ALTRES (*Afanyant-se com volent despullar-la.*): Despullada! Despullada!

SÍLIA (*Desfent-se'n.*): Però no aquí, senyors, no aquí!

TERCER SENYOR EMBRIAC: Doncs on?

SÍLIA: Baix a la plaça, si volen, senyors!

MIGLIORITI (*Parat.*): A la plaça?

SEGON SENYOR EMBRIAC (*Iguat.*): Com vol dir a la plaça?

PRIMER SENYOR EMBRIAC (*Iguat.*): Despullada a la plaça?

SÍLIA: Sí, sí... la bona lluna... no passa ningú... Només hi ha l'estàtua del rei dalt de cavall... Allà, allà entre vostès quatre amb frac... (*En aquest punt, entren, amb CLARA, tres senyors i dues senyores del pis de dalt i del pis de sota cridant confusament.*)

ELS ESTADANTS: I ara! —Què passa aquí? —Qui són aquesta gent? —Una agressió?

CLARA: Mirin, mirin!

SÍLIA (*Canviant d'actitud i de to.*): Agredida! Agredida!
Agredida a casa, senyors! Han forçat la porta i se m'han tirat a sobre; m'han empentejat i insultat de mala manera, vilment!

SEGON ESTADANT (*Fent per treure'ls.*): Fora d'aquí!

PRIMER ESTADANT: Al carrer, al carrer!

TERCER ESTADANT: Fora, fora!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: Calmin-se, calmin-se!

PRIMERA ESTADANTA: Quina mala gent!

MIGLIORITI: Tenim dret d'entrar!

SEGON SENYOR EMBRIAC: Hi ha comerç amb Espanya!

SEGONA ESTADANTA: Quina vergonya!

PRIMERA ESTADANTA: Fora, que aneu beguts!

TERCER SENYOR EMBRIAC: Al capdavall no n'hi ha per tant de soroll, senyors!

MIGLIORITI: La meva estimada Pepita!...

PRIMERA ESTADANTA: Què Pepita ni romanços! És la senyora Gala!

TERCER ESTADANT: És la senyora Gala, ho senten?

ELS EMBRIACS (*Alhora.*): La senyora Gala?

PRIMER ESTADANT: Sí senyors, la senyora Gala!

PRIMERA ESTADANTA: Quina vergonya!

SEGON SENYOR EMBRIAC: Bé, bé, dispensin... ens hem errat!

ELS ESTADANTS: Fora, fora!

PRIMER SENYOR EMBRIAC: *Doucement, doucement, s'il vous plait!*

MIGLIORITI: La culpa és seva que s'ha posat a cantar la *Carmen!*

TERCER SENYOR EMBRIAC: I nosaltres volíem honorar Espanya!

TERCER ESTADANT: Apa, vaja, prou els dic! Fora!

SEGON SENYOR EMBRIAC: Primer volem demanar perdó a la senyora...

PRIMER ESTADANT: Els torno a dir que ja n'hi ha prou!
Fora d'aquí.

MIGLIORITI: Sí senyors, sí senyors... I vosaltres, tots agenollats a demanar perdó. (*Agenollant-se.*) Li demano perdó, senyora...

SÍLIA (*A MIGLIORITI agenollat.*): Ah, no senyors, no! Prou! Tinc el seu nom i vostè respondrà de l'ultratge que ha vingut a fer-me a casa meva amb els seus companys!

MIGLIORITI: Li demanem perdó...

SÍLIA: No accepto excuses, ni concedeixo perdó!

MIGLIORITI (*Alçant-se.*): Està bé, senyora. Té la meva targeta i estic disposat a respondre de tot...

SÍLIA: Fora, de seguida, de casa meva! (*Els quatre EMBRIACS que encara senten l'obligació de saludar, se'n van trets pels ESTADANTS i acompanyats a la porta per CLARA.*)

SÍLIA (*Als ESTADANTS.*): Gràcies, moltes gràcies, senyors, i els demano que em perdonin la molèstia.

SEGON ESTADANT: I ara, senyora!...

PRIMER ESTADANT: Era el nostre deure!

PRIMERA ESTADANTA: Entre veïns...

TERCER ESTADANT: Hi ha ben mala gent pel món!

PRIMERA ESTADANTA: No es pot estar segur ni a casa!

SEGON ESTADANT: Tanmateix, potser la senyora... vist que li han demanat perdó...

SÍLIA: Ah, no, dispensi! Els he dit i repetit que eren a casa d'una senyora com cal i tot i això, vostès no saben les propostes que han gosat fer-me.

PRIMER ESTADANT: Té raó la senyora! Té raó!

SEGON ESTADANT: Ha fet ben fet! Ha fet ben fet!

PRIMERA I SEGONA ESTADANTES: Els ha donat una lliçó!
Pobra senyora!

SÍLIA: Sé el nom d'un d'aquests homes de bé.

TERCER ESTADANT: I qui és, qui és?

SÍLIA: Tingui, llegeixin! El marquès Miglioriti!

PRIMERA ESTADANTA: Oh, el marquès Miglioriti!
SEGONA ESTADANTA: Un marquès!
TOTS: Quina vergonya!
SÍLIA: Comprenen la provocació?
SEGONA ESTADANTA: Té raó, té raó. Els convé una lliçó!
PRIMERA ESTADANTA: Se'ls ha de posar a la vergonya.
TERCER ESTADANT: I castigar-los!
PRIMER ESTADANT: Davant de tothom!
SEGON ESTADANT: Però calmi's ara, senyora...
PRIMERA ESTADANTA: I vagi a descansar...
SEGONA ESTADANTA: Nosaltres la deixem...
TOTS: Bona nit tingui, senyora, bona nit tingui! (*Se'n van.*)

ESCENA VI

SÍLIA, GUIDO.

SÍLIA (*Tot just se'n van els ESTADANTS, es mira arborada i vibrant, la tarja de visita de MIGLIORITI i fa que sí amb el cap indicant que ja ha abastat la seva finalitat secreta. GUIDO pica fort a la porta dreta.*): Ja vinc! Ja vinc! (*Cuita a obrir.*)

GUIDO (*Tremolant de ràbia.*): Per què m'has tancat dins?
M'he rosegat les mans de ràbia!

SÍLIA: Només hauria calgut que sortissis tu de la meva cambra a defensar-me, a comprometre'm. (*Se'l mira amb ulls enriolats de boja.*) A comprometre'm i a desmanegar-ho tot! (*Li ensenya la tarja de MIGLIORITI.*) Mira: ja el tinc!
És aquí!

GUIDO: Ja ho sé. El conec bé. Però, què vols fer ara?

SÍLIA: Et dic que ja el tinc! Va per ell! (*Alludint al marit.*)

GUIDO (*Mirant-se-la esparverat.*): Sília... (*Se li acosta per prendre-li la tarja.*)

SÍLIA (*Mirant-se'l.*): Què vull fer? Vull veure si sóc prou bona per portar-li almenys, almenys, algun romanço empipador.

GUIDO (*Igual que abans.*): Però ja saps qui és aquest senyor?

SÍLIA: El marquès Aldo Miglioriti.

GUIDO: Per l'amor de Déu, Sília, treu-te aquest pensament del cap.

SÍLIA: No me l'en vull treure! M'ha deixat aquí l'amant que no podia defensar. Això es deu pensar ell!

GUIDO: Ah, no, no! T'ho impediré a qualsevol cost!

SÍLIA: Tu no m'impediràs res. Ja no puc...

GUIDO: Ja veurem...

SÍLIA: Sí, demà ho veurem! (*Imperiosament.*) I ara, prou, sents? Estic cansada.

GUIDO (*Amenaçador.*): Me'n vaig!

SÍLIA (*Altre cop imperiosa i ràpida.*): No! (*Amb una altra veu.*) Vine aquí...

GUIDO (*Acostant-s'hi però sense afluir.*): Què vols?

SÍLIA: Què vull, què vull! No et vull veure més així! (*Pausa.*) (*Més tard rient.*) Saps que els he tractat força malament, pobres xicots?

GUIDO: Sí, però, i dispensa, et volia dir precisament això: no tens raó.

SÍLIA (*Decidida i imperiosa, no volent admetre discussió sobre aquest punt.*): Ah, no! Això no!

GUIDO: S'han errat de casa, t'han demanat perdó...

SÍLIA: T'he dit que prou sobre aquest punt! (*Pausa.*) Parlo d'ells... Pobrets... Tan còmics. (*Amb un sospir de greu-josa enveja.*) Quins capricis poden tenir, de nit, els homes... La lluna... Em volien veure ballar a la plaça, saps?... (*Baixíssim, gairebé dit a cau d'orella.*) Nua...

GUIDO: Sília!...

SÍLIA (*Tirant el cap enrera, li refrega els cabells per la cara.*):

Vull ser la teva neneta esbojarrada.

TELÓ

ACTE SEGON

Som a la casa de LEO GALA, en una estranya habitació, barreja de menjador i estudi. Taula parada, escriptori amb llibres, prestatges amb llibres i una vitrina amb rics atuells de taula. Porta al fons per on es va al dormitori de LEO. Porta lateral a l'esquerra per on es va a la cuina. Porta d'entrada a la dreta.

ESCENA I

LEO GALA, GUIDO VENANZI, FELIP *dit* SÒCRATES.

En alçar-se el teló, LEO GALA, amb casquet de cuiner; entra debatent un ou en una cassoleta amb una cullera de fusta. FELIP en debat un altre, també vestit de cuiner. GUIDO, assegut, escolta.

LEO (*A GUIDO, alludint a FELIP.*): Vet aquí que tu també podries ser el meu dimoni...

FELIP (*Malhumorat i eixut.*): El diable se us emporti!

LEO: Ves, invoca'l tu el dimoni, ara. És que ja no puc dir...

FELIP: Què ha de dir? Calli i debati!

LEO: Que, al contrari, ets Sòcrates.

FELIP (*A LEO.*): I acabi, ja, amb aquest Sòcrates! No el conec!

LEO: Com s'entén que no el coneixes?

FELIP: No, senyor. I no hi vull saber res! I estigui per l'ou!

LEO: Ja hi estic, ja hi estic...

FELIP: I com la fa anar?

LEO: La què?

FELIP: La cullera, la cullera!

LEO: Per la banda del revés, no en dubtis!

FELIP: Emmentzinarà el dinar d'aquest senyor si continua amb aquesta xerrameca.

GUIDO: Ca, home! M'hi diverteixo molt!

LEO: Al capdavall només faig una mica de buit per a obrir la gana!

FELIP: Bé, miri, em destorba, sap?

LEO: És això el que havies de dir!

FELIP: Sí, senyor, sí senyor!... I què fa ara?

LEO: Què faig?

FELIP: Apa, debati l'ou! No ha de parar ni un moment!

LEO: No paro, no paro!

FELIP: ¿És que haig de tenir els ulls en el que fa, les orelles en el que diu i el cap em roda amb les bestieses que li surten de la boca? Me'n vaig a la cuina!

LEO: No, home, no et moguis. No diré res. (*Baix a GUIDO però de manera que FELIP ho senti.*) Bergson me l'ha fet malbé!

FELIP: I a què hi treu cap, ara, aquí, aquest Bergson?

LEO: Sí, caratsus! (*A GUIDO.*) D'ençà que li he exposat la teoria de la intuïció s'ha tornat un altre. Era un racionalista formidable...

FELIP: Jo no tinc raó mai, segons la seva regla! I n'hi dono de seguida una prova! Continui! Jo el planyo i ho deixo tot ja d'un cop per sempre!

LEO: Ho veus? I després no haig de dir que Bergson me l'ha fet malbé. Però Bergson —i escolta— pot estar d'acord amb tu en la crítica que fa de la raó...

FELIP: Bé, prou! Debati!

LEO: Ja debato, ja debato. Però escolta: tot allò que de fluid, de vivent, de mòbil, de fosc, hi ha en la realitat, fuig de la raó, sí senyor... (*A GUIDO com entre parèntesis.*) Com fuig no ho sé per molt que el senyor Bergson ho digui. Com ha fet per dir-ho? Qui li fa dir sinó la raó? I, per tant, no en fuig, em sembla, oi?

FELIP (*Cridant desesperat.*): Debati!!

LEO: Ja debato! Que no ho veus? I ara, escolta tu, Venanzi: és tot un bell joc el que fa la raó al senyor Bergson fent-li creure que és destronada i envilida per ell amb infinita delícia de totes les irraonables de París. Escolta, escolta: segons ell, la raó només pot considerar els costats i els caràcters idèntics i constants de la matèria; té hàbits geomètrics, mecànics; i la realitat és un flux ininterromput de novetat perpètua a la qual ell esmicola en un grapat de porcions estables i homogènies...

FELIP (*Que no el perd de vista ni un moment; debatent sempre en la seva cassoleta, agafa el punt en què LEO, enfervorit, deixa de debatre i li crida.*): I què fa ara?

LEO (*Amb sobresalt, tornant de seguida a debatre.*): Tens raó, tens raó... ja debato!

FELIP: ¿Però que no ho veu que tant de xerrar de la raó no li serveix per res més que per fer-li perdre el cap?

LEO: Mira, noi, si el cap que perdo només m'ha de servir per debatre un ou, sí que! ... Pren paciència. Reconec que cal debatre els ous i sóc obedient —ja ho veus— a aquesta necessitat que m'ensenyes...

GUIDO (*Interrompent.*): De debò que sou divins tots dos!

LEO: Fuig, home! Sóc diví jo sol! Ell, d'un quant temps ençà, corromput per Bergson...

FELIP: A mi no m'ha corromput ningú!

LEO: Sí, noi, sí; t'has tornat tan deplorablement humà que ja no et conec! Deixa'm barrinar una mica, per l'amor

de Déu! Una mica de buit mentre a cop de debatre ja he omplert aquesta cassoleta.

Se sent tocar fort la campaneta de la porta. FELIP deixa la cassoleta i va cap a la porta a obrir.

LEO (*Deixant també la cassoleta.*): Espera't, espera't... Desfes-me primer el davantal. (*FELIP ho fa.*) I porta tot això a la cuina. (*Li dóna el casquet de cuiner.*)

FELIP: Li ben dic que li ha fet honor!

Se'n va per la porta esquerra, deixa a la cuina el davantal i el casquet de cuinar de LEO i torna a entrar a escena. Mentre, es descabdellarà rapidíssima l'escena següent entre LEO i GUIDO, per a agafar i dur també a la cuina les dues cassoles amb els ous debatuts sense recordar-se d'anar a obrir.

ESCENA II

LEO i GUIDO i després altre cop FELIP.

GUIDO (*Que s'ha alçat dret molt torbat i impressionat, perplex en sentir trucar.*): Han, han trucat?

LEO (*Mirant-se'l i notant-li la torbació.*): Sí. Què tens?

GUIDO: Mare de Déu, Leo, Leo!... Deu ser ella!

LEO: Sília? Aquí?

GUIDO: Sí, escolta'm per favor... He vingut aquí amb temps per prevenir-te.

LEO: De què?

GUIDO: D'una cosa que va passar ahir a la nit...

LEO: A Sília?

GUIDO: Al capdavant, no res, saps? Una bestiesa... una autèn-

tica bestiesa... Tant que no te n'havia dit res, esperant que en dormir-se li passaria... (*Nou trucar de la campana.*)

GUIDO: Sí, sí, ve-te-la aquí? Segur que és ella!

LEO (*Plàcid, tombant-se cap a la porta esquerra.*): Sòcrates, vés a obrir.

GUIDO: Espera't, espera't...

FELIP: Ja no me'n recordava!

GUIDO: Espera't... (*A LEO.*) Et previnc, Leo, que la teva dona vol fer una bogeria.

LEO: No és cap novetat!

GUIDO: I fer-te-la fer a tu!

LEO: A mi?... Bo!... (*A FELIP.*) Vés a obrir, vés a obrir. Les visites de la meva dona, amic meu, sempre em són agradabilíssimes. (*FELIP, més irritat que mai, va a obrir.*)

GUIDO: És que tu saps de què es tracta!

LEO: Que es tracti del que sigui... Deixa'm fer. Ja ho veuràs. (*Referint-se a la imatge de l'ou fresc del primer acte.*) L'agafo, el forado i me'l bec.

ESCENA III

Els mateixos i SÍLIA.

SÍLIA (*Entrant com una ventada i veient GUIDO.*): Ah, és aquí, vostè. Ha vingut a prevenir-lo?

GUIDO: No, senyora; li juro! No he dit res!

SÍLIA (*Mirant-se el marit de dalt a baix.*) Ja veig que sap...

LEO: No, estimada, no sé res. (*I amb un to gairebé nou i alegre; aliè.*) Bon dia.

SÍLIA (*Esclatant.*): Què bon dia, ni romanços! (*A GUIDO, irritada.*) Si ha fet això!

LEO: No, no, parla ben segura de tot l'efecte de sorpresa

que et prometies. No m'ha dit res. I si vols sortir i tornar a entrar per a envestir-me d'improvís...

SÍLIA: Pensa, Leo, que no he vingut per jugar. (A GUIDO.)
I a vostè per què el trobo aquí ara?

GUIDO: Havia vingut per...

LEO: Dignes-li la veritat. Per prevenir-me, sí, de no sé quina bogeria teva.

SÍLIA (*Ràpida.*): Ah! Una bogeria meva!

GUIDO: Sí, senyora! Evidentment no ho puc jutjar de cap més manera.

LEO: Però no me l'ha dit. No la sé.

GUIDO: Esperant que vostè no vindria...

LEO: ... no me n'ha dit res, comprens?

SÍLIA: Doncs com saps que és una bogeria?

LEO: Oh, això ja ho podia suposar jo sol. Però certament...

GUIDO:... sí, això li he dit jo que era una bogeria; i ho confirmo.

SÍLIA (*Cridant i al capdamunt de l'exasperació.*): Vostè calli!
Ningú no li dóna el dret de jutjar la meva susceptibilitat.
(*Pausa.*) (*Després adreçant-se al marit com si li disparés al pit.*) Estàs desafiat!

LEO: Jo, desafiat?

GUIDO: No. Res de desafiat!

SÍLIA: Desafiat! Desafiat!

LEO: I qui m'ha desafiat?

GUIDO: No res...

SÍLIA: Sí, senyor! Desafiat! No sé bé si ell t'ha desafiat a tu o tu l'has de desafiar a ell; no hi entenc en aquestes coses; jo només sé que aquí tinc la tarja d'aquell miserable. (*Se la treu de la bosseta portamonedes.*) Té! (*La dóna a LEO.*) Vés-te'n a vestir de seguida i corre a buscar les dues persones que t'han de representar.

LEO: A poc a poc...

SÍLIA: No, de seguida! Ho has de fer de seguida sense es-

coltar a aquest senyor, que et vol fer creure en una bogeria meva perquè li convé!

LEO: Ah! Li convé?

GUIDO (*Indignat.*): Que em convé? Dispensi, què vol dir que em convingui?

SÍLIA: Li convé, li convé! Per miracle no l'ha excusat allà mateix a aquell mal home...!

LEO (*Mirant la tarja.*): Qui és?

GUIDO: El marquès Aldo Miglioriti.

LEO: Que el coneixes?

GUIDO: I molt bé que el conec! Una de les millors espases de la ciutat, saps?

SÍLIA: Ah, és per això, doncs, eh?

GUIDO (*Pàllid, vibrant.*): Que és per això? Què vol dir, senyora?

SÍLIA (*Com per ella mateixa amb menyspreu.*): Per això... per això.

LEO: Però puc saber, al capdavant, què ha passat? Per què m'ha desafiat o per què l'haig de desafiar?

SÍLIA: Perquè he estat insultada vilment i sanguinosament ultratjada, entens? I a casa meva, per culpa teva... Perquè sola, sense defensa... he estat insultada, ultratjada... posant-me les mans al damunt i forfollant-me la pitrera, entens?... Perquè es pensaven que jo era... Oh! (*Es tapa la cara amb les mans i arrenca en un plor cridaner i convuls, de vergonya, de ràbia.*)

LEO: I tot això aquest marquès?

SÍLIA: Eren quatre. Tu els vas veure...

LEO: Ah, aquells quatre senyors que eren baix al portal?

SÍLIA: Aquells, aquells sí; van pujar, van forçar la porta...

GUIDO: Anaven beguts, no estaven serens!

LEO: Ah... Però tu hi eres?

A aquesta pregunta, plena de fingit estupor, es fa una pausa de torbació en SÍLIA i GUIDO.

GUIDO: Sí... però no...

SÍLIA (*Sobtadament, franca i agressiva.*): I què volies? Que em defensés ell? M'havia de defensar ell? Quan el meu marit m'havia tombat l'esquena deixant-me exposada a l'agressió de quatre jovenots que, si s'hagués fet ell endavant...

GUIDO (*Interrompent.*): ... jo era al...

SÍLIA (*Precisant.*): ... al menjador...

LEO: ... bevent-te una altra copeta?

SÍLIA (*Esclatant furiosa.*): Però van dir: «Si tens aquí dins un altre senyor, fes, fes, sense compliments, eh?» Només hauria calgut que sortís per a acabar de comprometre'm! Déu nos en guardi si arriba sortir! Per fortuna ho va comprendre!

LEO: Ja ho entenc, ja ho entenc... Però em deixes parat, Sília... Què dic parat? Estupefacte, que en aquest caparró teu hi pogués haver aquest discerniment!

SÍLIA: Quin discerniment?

LEO: Que a qui pertocava defensar-te era jo, perquè el marit sóc jo i ell... un que si, si, si hagués entrat en aquell determinat moment entre aquells quatre beguts, i més perquè tu també devies anar una mica a la vela...

GUIDO: Res d'anar a la vela! T'asseguro que no hi vaig entrar per prudència.

LEO: I vas fer moltíssim bé, amic! El miracle és aquí, en això; que aquest caparró vagi veure que si sense aquesta prudència haguessis sortit l'hauries compromès i per això no et va cridar, perquè la defensessis mentre aquells quatre l'agredien...

SÍLIA (*De sobte, gairebé infantilment.*): ... e els tenia al da-

munt, saps? Tots amb les mans damunt meu per a estripar-me el vestit...

LEO (*A GUIDO.*): ... comprens? I va pensar en mi, que em pertocava a mi! És tal aquest miracle que vet-em aquí disposat a fer de seguida, de seguida, tot allò que em pertoca!

SÍLIA (*Parada, pallidíssima, gairebé sense veure el que veu.*): Ah, molt bé, molt bé!

GUIDO (*Ràpid.*): Però ho acceptes?

LEO: És clar que ho accepto. Per força. I dispensa però no ets coherent.

GUIDO: Jo?

LEO: Tu, tu! Perquè la meva acceptació és una conseqüència directa i precisa de la teva prudència.

SÍLIA (*Triomfant.*): És ben cert! (*Pica de mans.*)

GUIDO (*Atabalat.*): Dispenseu, dispenseu... de la meva prudència?

LEO (*Greu.*): Reflexiona una mica. Si ella ha estat ultratjada així i tu has fet bé de ser tan prudent, en treuràs perfectament la conseqüència que qui ha de desafiar haig de ser jo!

GUIDO: Res d'això? No! Res d'això! Perquè si vaig ser prudent va ser... perquè vaig veure que m'havia d'encarar amb quatre inconscients...

SÍLIA (*Tornant a esclatar.*): No és veritat!

GUIDO: Compren-ho, beguts com anaven es van error de porta... i van demanar excuses...!

SÍLIA: Que jo no vaig acceptar! Era còmode excusar-se després de l'ultratge! I no ho havia d'acceptar! Com si l'insultat i l'ultratjat hagués estat ell, mentre per prudència s'estava amagat!

LEO (*A GUIDO.*): Ho veus? Tu ara ho desmanegues tot, amic meu!

SÍLIA: L'ultratge me'l van fer a mi!

LEO (A GUIDO.): Li van fer a ella! (A SÍLIA.) I tu, naturalment, vas pensar de seguida en el teu marit! (A GUIDO.) Dispensa, però veig que no reflexiones prou bé.

GUIDO (*Exasperat, veient la perfídia de SÍLIA.*): I deixa'm estar! Què diantre vols que reflexioni?

LEO (*Concedint sempre amb un aire greu.*): Tens raó, sí, tens raó que l'hauries compromesa però no perquè aquells anaven beguts, entens? Això potser podria ser una excusa per mi per no desafiar-los i no fer-los respondre de l'ultratge fet a ella.

SÍLIA (*Desillusionada.*): Com dius?

LEO: Dic que *podria* ser, estigues tranquil·la. (A GUIDO.) Però no pot ser una excusa per la teva prudència perquè si anaven beguts podies molt bé no ser tan prudent.

SÍLIA: Exacte...! Amb uns beguts... un senyor que era només de visita. Encara no era mitjanit...

GUIDO (*Revoltant-se.*): Com s'entén? Sí vostè...

LEO (*Precipitadament a SÍLIA.*): No, no, no, dispensa. Va fer bé, tu mateixa ho has dit! Com tu vas fer bé de pensar en mi. Tots dos vau fer ben fet!

GUIDO (*Entre dos focs.*): Però no... si jo...

LEO: Deixa fer. Estic molt content que ella per primera vegada hagi vist un pern; el pern que em té clavat en el meu assignat paper de marit. Pensa si ara el voldré trencar! Sí, sí estimada, el teu marit i tu la muller i ell, naturalment, serà el padrí.

GUIDO: Ah, no, no! Ja t'ho pots treure del cap!

LEO: I per què no?

GUIDO: Perquè no ho accepto!

LEO: No ho acceptes?

GUIDO: No!

LEO: Però si ho has d'acceptar per força!

GUIDO: Et dic que t'ho treguis del cap. No ho accepto!

SÍLIA (*Mordaç.*): També deu ser per la mateixa prudència...

GUIDO (*Exasperat.*): Senyora!

LEO: Dispenseu, dispenseu... Reflexionem-hi. (*A GUIDO.*)

A veure, pots negar que prestes a tothom de la ciutat el teu servei cavalleresc? Tothom et demana a tu! A fe de món, no passa un mes que no duguis un duel entre mans... Padrí de professió! No ho veus que faria riure? Què diria la gent que sap que ets amic meu i tan pràctic en aquestes coses, si jo, precisament jo, me'n busqués un altre?

GUIDO: Doncs ja te'l pots buscar perquè jo no accepto.

LEO (*Mirant-lo ferotgement als ulls.*): Si és així, me n'has de dir la raó. I no pots! (*Canviant de to.*) Perquè no en pots tenir cap, de raó, ni davant meu ni davant dels altres.

GUIDO: Com s'entén que no en tinc cap? Per mi aquí no hi ha motiu de duel.

LEO: Això no ho has de dir tu!

SÍLIA: Jo he obligat a aquell senyor a donar-me la seva targeta. Ho he cridat davant de tota aquella gent.

LEO: Ah, hi va acudir gent i tot?

SÍLIA: Sí, quan em van sentir cridar. I tothom va dir que se'ls havia de donar una solemne lliçó!

LEO: Ho veus? Escàndol públic. (*A SÍLIA.*) Tens tota la raó. (*Novament a GUIDO.*) ¡Apa, tira, tira és inútil discutir, amic meu!

GUIDO (*Canviant per congraciar-se altra cop SÍLIA.*): Mira, per mi... Però... t'ho creguis o no t'ho creguis, et portaré a la degolladera!

SÍLIA (*Començant-se a penedir i veient-se sola.*): Bé, no exagerem ara!

GUIDO: A la degolladera, a la degolladera, senyora! ¿Ell ho vol? Doncs el duré a la degolladera.

LEO: No... realment, jo res. Qui ho vol sou vosaltres.

SÍLIA: No caldrà pas fer un duel a l'última sang!

GUIDO: Ah no, dispensi, senyora. Cal triar entre dues coses: fer-lo o no fer-lo i si es fa ha de ser gravíssim!

LEO: Indubtablement, indubtablement!

SÍLIA: Per què?

GUIDO: Perquè si els vaig a portar al duel, aquest fet sol ja vol dir que no els considero com a beguts.

LEO: Justíssim!

GUIDO: I l'insult fet a vostè, senyora, agafa una gravetat extrema.

LEO: Perfectament!

SÍLIA: Però vostè ho pot moderar...

GUIDO: No puc. Com vol que ho pugui moderar?

LEO: Tens raó! (A SÍLIA.) No pot!

GUIDO: Si el marquès es veu negada tota consideració per l'estat en què es trobava i per l'errada de casa...

LEO: És clar, és clar!

GUIDO: En compensació voldrà, comprens...?

LEO: Naturalíssim.

GUIDO: ... les condicions més greus...!

LEO: Li semblarà una provocació... Ell, l'espadatxí!

GUIDO: Pensa-t'hi bé. És una de les nostres millors espases i tu una espasa no saps ni com és feta.

LEO: Ah, no! Ja hi pensaràs tu per mi. Què n'haig de fer jo de totes aquestes coses?

GUIDO: Que ja hi pensaré jo?

LEO: Jo no penso pas pensar-m'hi.

GUIDO: Però, que no comprens la meva responsabilitat?

LEO: Sí, sí, gravíssima, ja ho sé. I et compadeixo. Però has de fer el teu paper per la teva part, com jo la meva. El joc és aquest. Ja ho ha entès ella i tot! Cadascú el seu paper, la seva part fins al capdavall. I estigues segur que jo no em moc del meu pern, vingui el que vulgui. Em veig, us veig jugar, m'hi diverteixo i prou. (Es torna a sentir la campaneta de la porta. FELIP, gairebé furios,

traspassa l'escena emmurriat per a anar a obrir.) A mi només m'empeny l'anar de pressa. Vés, vés pensa tu en tot... Ah!, necessites diners?

GUIDO: Deixa't de diners ara!

LEO: És que tinc entès que això en val molts.

GUIDO: Bé, després, després.

LEO: Ja passarem comptes després doncs.

GUIDO: Et va bé Barelli per testimoni?

LEO: Sí, sí. Barelli o qualsevol altre.

ESCENA IV

Els mateixos i el DOCTOR SPIGA.

LEO (*Veient entrar el DOCTOR SPIGA.*): Endavant, endavant, Spiga! (*A GUIDO que s'ha acostat convuls a SÍLIA.*) Oh, a propòsit, Guido. Mira, aquí tenim el doctor.

GUIDO: Ah! Bon dia, doctor.

LEO: Si hi tens prou confiança...

GUIDO: Oh... Certament...

LEO: És ferm, saps? Un eximi cirurgià! Ara, que per no amoinar-lo gaire pensava... (*Tombant-se cap a GUIDO que enraona amb SÍLIA.*) Oh, escolta, si et plau! Aquí som com dos ermitans al desert i aquí sota hi han uns horts. Es podria fer tot aquí, aviat, demà al matí!

GUIDO: Sí, bé, bé. Deixa'm fer ara, deixa'm fer. No m'entrebanquis. (*Saluda a SÍLIA.*) Doctor... (*A LEO.*) Fins aviat. O, més ben dit, espera't. Haig de fer tantes coses... Et faré venir. El veuré aquesta tarda. A reveure. (*Se'n va per la porta d'entrada.*)

ESCENA V

Els mateixos, fora GUIDO.

SPIGA: De què es tracta, si us plau?

LEO: Vine, vine. Primer de tot, et presento la meva senyora.

SPIGA: Ah!...

LEO: El doctor Spiga, bon amic meu. Co-estadant i imper-tèrrit contradictor.

SPIGA: Contentíssim de conèixer-la, senyora... (*Pensant-se que es tracta d'una reconciliació.*) I me'n congratulo, per bé que per mi potser representarà la pèrdua d'una bona companyia a la qual m'havia acostumat.

LEO: I ara! Què has entès?

SPIGA: Que et reconcilies amb la teva muller.

LEO: No, amic, no! No estem pas separats. Només vivim dividits de perfecte acord. No cal cap reconciliació.

SPIGA: Oh, dispensa. Per això pensava què tindria a veure la meva cirurgia amb la reconciliació. (*En aquest punt s'avança FELIP dit SÒCRATES, que no es pot aguantar una furiosa indignació contra el seu amo.*)

FELIP: Sí que hi té a veure, senyor doctor! I la seva cirurgia encara no és res! Totes les coses més absurdes i totes les bogeries més grosses se'ns fiquen aquí dintre. Ah, però jo me'n vaig. Me'n vaig i els planto! (*Furiós se'n torna a la cuina.*)

LEO (*A SPIGA.*): Vés, vés; mira d'apllacar-lo, amic meu! Un desastre!

SPIGA (*Riu i LEO l'empeny cap a la porta esquerra. A SÍLIA.*): Amb el seu permís, senyora. (*S'atura i diu a LEO.*): Però encara no sé veure què hi ha de fer la meva cirurgia en tot plegat!

LEO: Vés, vés, ja t'ho explicarà ell.

SPIGA: Hum!... (*Se'n va.*)

ESCENA VI

LEO i SÍLIA.

LEO (*Va darrera la cadira on SÍLIA seu, s'inclina a mirar-se-la i diu.*): Bé, veig que t'has quedat parada aquí... ¿No dius res?

SÍLIA (*Costant-li de parlar.*): No... No m'imaginava pas que tu...

LEO: ... que jo què?

SÍLIA: ... diguessis que sí.

LEO: Saps prou bé que sempre t'he dit que sí.

SÍLIA (*Posant-se dreta presa de diversos sentiments d'irritació davant d'aquesta plàcida actitud del marit, de rempendiment pel que ha fet, de despit per l'amant que primer ha volgut sostreure's a tota responsabilitat i que després, pensant-se secundar-la per no perdre-la, ha ultrapassat tota mesura.*): No ho puc sofrir, no ho puc sofrir! (*Gairebé a punt de plorar.*)

LEO (*Fent com qui no hi entén.*): El què? ¿Que hagi dit que sí?

SÍLIA: Tot plegat... tot això... i que ell (*abludint a GUIDO.*) per culpa teva se n'hagi d'aprofitar!

LEO: Per culpa meva?

SÍLIA: Sí, sí per culpa teva, per aquesta imperdonable, inqualificable indiferència teva!

LEO (*Mirant-se-la.*): ¿Parles d'aquesta d'ara... o en general per tu?

SÍLIA: Per tota la d'ara i la de sempre. Però especialment d'aquesta d'ara.

LEO: Et sembla que se n'ha aprofitat?

SÍLIA: Que no ho has vist? De primer semblava que no hi volia saber res però després, veient-te al capdavall, qui sap quines condicions haurà proposat!

LEO: Potser també ets una mica injusta amb ell!

SÍLIA: Sí, li he dit que mirés de suavitzar la cosa i que no exagerés el cas...

LEO: Ja! Però de primer l'empenyies.

SÍLIA: Perquè negava!

LEO: També és veritat. Li semblava que no tenies raó.

SÍLIA: I tu?

LEO: Jo què?

SÍLIA: Què en penses tu?

LEO: Que no has vist? He dit que sí.

SÍLIA: Però potser et penses que jo també he exagerat.

LEO: Li has dit —i em penso que li has dit bé— que era una qüestió de susceptibilitat!

SÍLIA: Potser sí que he exagerat una mica per culpa d'ell.

LEO: Sí, és clar, perquè negava.

SÍLIA: I, precisament per això, em sembla que no havia de trobar cap pretext en la exageració meva per a exagerar ell i tot!

LEO: T'ho has pres una mica per punt... I també per ell era una qüestió de susceptibilitat. Tots dos heu exagerat una mica, ve't-ho aquí!

SÍLIA (*Després d'una pausa, mirant-se'l esbalàida.*): I tu, indiferent!

LEO: Ja em permetràs que em defensi com sé i com puc.

SÍLIA: I et sembla que aquesta indiferència t'hi pot ajudar?

LEO: És clar!

SÍLIA: Si és un espatxí formidable.

LEO: Per ell, pel senyor Guido Venanzi. Què vols que sigui per a mi?

SÍLIA: Si no saps ni tenir una espasa a la mà!

LEO: Ni em cal! Estigues segura que n'hi haurà prou amb aquesta indiferència per tenir coratge, no pas davant d'un home sol, que no és res, sinó davant de tothom i sempre. Visc en un tal clima, Sília, que no em cal amoï-

nar per res, ni per la mort ni per la vida. Pensa, doncs, com m'han d'amoïnar les ridiculeses dels homes i els seus mesquins judicis! No tinguis por: tinc ben entès el joc.

ESCENA VII

Els mateixos, el DOCTOR SPIGA i la veu de SÒCRATES.

SÒCRATES (*Diu de dins de la cuina estant.*): Doncs vagi-hi despullat!

SPIGA (*Entrant a escena per la porta esquerra.*): Despullat! Despullat! ... És un energumen aquest Diastre de Sòcrates!

LEO (*Rient.*): Què passa ara?

SPIGA: Un duel? De debò? Tu?

LEO: No et sembla versemblant?

SPIGA (*Mirant-se esbalait SÍLIA.*): És que... dispensi, senyora... És que... no sé què dimonis m'ha dit aquell... ¿Tu has desafiat...?

LEO: Sí, sí.

SPIGA: ... perquè has reconegut...

LEO: ... que innegablement em pertocava. Han insultat la meva muller!

SPIGA: Ah! Dispensi, senyora... no em vull ficar en res jo, sap? (*A LEO.*) Però és que jo, comprèn-ho no he assistit mai a cap duel.

LEO: Ni jo tampoc. Estem tants a tants! Vol dir que assistiràs a una cosa nova.

SPIGA: Bé, sí, però... vull dir per les formalitats, comprens? Per exemple, com m'haig de vestir?

LEO (*Rient.*): Ah, ara ho entenc! Ho has preguntat a Sòcrates!

SPIGA: I m'ha dit: despulla't! No hi voldria pas fer cap mala pinta...

LEO: Pobre amic meu! Jo tampoc no ho sé com han d'anar vestits els metges que assisteixen a un duel, però no t'amoïnis: ho preguntarem a Guido.

SPIGA: I dec haver de portar instruments, també, oi?

LEO: És clar.

SPIGA: I és amb condicions greus, m'ha dit.

LEO: Sembla.

SPIGA: A espasa?

LEO: Sembla.

SPIGA: N'hi haurà prou que porti un estoig?

LEO: Mira, es farà aquí sota mateix, on hi ha els horts. Et serà fàcil portar tot el que se t'acudi.

SPIGA: Ah!... Bé, bé, si es fa aquí sota...

Se sent la campaneta de la porta. FELIP surt de la cuina i va a obrir.

SÍLIA: Serà ell? Tan aviat?

SPIGA: Guido?... Bé, bé, així li preguntaré... (FELIP traspasa l'escena en sentit invers, cap a la cuina.)

LEO: Qui hi ha?

FELIP (Fort, eixut, malhumorat.): No ho sé. Un senyor amb els sabres. Ha entrat. (Es fica a la cuina.)

ESCENA VIII

Els mateixos i BARELLI.

BARELLI entra per la porta de la dreta amb dues espases embolicades amb una roba verda sota el braç i un estoig amb dues pistoles.

BARELLI: Es pot entrar?

LEO (*Anant cap a la porta.*): Endavant, endavant, Barelli...
On vas amb tot aquest armament?

BARELLI (*Esbufegant.*): Ah, és cosa de bojos això... d'idiotes... (*Un senyal de LEO indicant SÍLIA.*) Què?

LEO: Et presento la meva senyora. (*A SÍLIA.*) Barelli, formidable tirador. (*BARELLI s'inclina.*) I també el doctor Spiga...

SPIGA: Tant de gust... (*Li estreny la mà i, sense deixar-li, diu a LEO.*) Li puc preguntar...

LEO (*Interrompent.*): Espera't. Després, després...

BARELLI: Ben cert! No he vist mai res que s'hi assembla.
Dispensi, senyora, però si no ho dic em poso malalt. ¿Es dóna un mandat taxatiu?

LEO: Què vols dir? Explica't!

BARELLI: L'has donat tu i no saps què vol dir?

LEO: Què vols que en sàpiga jo d'aquestes coses.

SÍLIA: Un mandat, com?

SPIGA: Taxatiu! Hum! Hum!

BARELLI: Vol dir sense discutir res, sense de primer intentar si es pot arreglar la disputa... És fora de tota llei, de tota regla, prohibit severíssimament. Sense gaires cerimònies es troben els senyors d'una banda i de l'altra i en un tres i no-res, si no s'ha arribat a la canonada, és per miracle!

SPIGA: A la canonada?

SÍLIA: Què vol dir a la canonada?

BARELLI: Vol dir, senyora, que és cosa de bojos! Primer a pistola...

SÍLIA: A pistola?

LEO (*A SÍLIA.*): Potser és per esquivar l'espasa, comprens?
Perquè el Miglioriti amb la pistola...

BARELLI: Què dius? Aquell... Aquell amb la pistola t'en-

certa una peça de deu cèntims encastada en un arbre, a vint passes!

SÍLIA: I Guido ha proposat la pistola?

BARELLI: Ell, ell! Però, és que s'ha tornat boig?

SÍLIA: Ho he dit jo!

SPIGA: Però d'on surt ara això dels deu cèntims?

BARELLI: Quins deu cèntims?

LEO (*A SPIGA*): Calla, calla, amic meu, no són coses per nosaltres... Primer de tot, intercanvi de dues bales amb la pistola i després l'espasa. I en quines condicions!

SÍLIA: Ho sents? Després l'espasa. No n'ha tingut prou amb la pistola! Espasa i tot!

BARELLI: No, senyora. L'espasa l'han decidit d'acord. La pistola ha estat una cosa de més a més... com una mena d'introducció, d'estímul per jugar materialment amb foc.

SÍLIA: Però això és un assassinat!

BARELLI: Sí, senyora. També m'ho sembla a mi. Però, perdoni, era a la seva mà impedir-ho.

SÍLIA: Jo? Aquí hi ha aquest (*indicant LEO*) que ho pot dir.

LEO: Sí, sí.

SÍLIA: Jo no he volgut mai que s'arribés a una cosa tan greu!

LEO (*Fort i imperiós a BARELLI*): Apa, prou. Dispensa però em sembla perfectament inútil que ara et posis a discutir amb Sília.

BARELLI: Perquè tu no saps que en va tota la ciutat plena; no es parla de res més!

SÍLIA: I diuen que jo...?

BARELLI: No vostè. Ell. Guido, senyora! (*A LEO*.) No, no és contra tu, tu no hi entres en tot aquest garbuix. L'odi, la ràbia, del Miglioriti és contra Guido perquè s'ha sabut —i aquí, la senyora pot dir-ho, per altra banda m'ho ha confessat ell mateix—. S'ha sabut, deia, que ell era allà, comprens?, de visita i no va impedir res per... no

sé què, que no crec que fossin escrúpols sinó... per gelosia de sala d'armes, ve't-ho aquí, amb el Miglioriti, es va amagar i no va impedir, no va ofegar el desagradable escàndol —perquè, de debò anaven beguts— i per a acabar-ho d'adobar ara el desafia. Coses increïbles, creu-me, coses increïbles... Jo, francament ja no sé on sóc!

SPIGA (A LEO.): Sents? Podries...

LEO (*Brusc.*): Calla! Tingues paciència!

SPIGA: Vull dir que si s'ha de fer aquí prop...

BARELLI: Aquí sota mateix, sí. Demà al matí, a les set!
Mira, he portat dues espases...

LEO (*Ràpid, fent com qui no ho entén.*): ¿Te les haig de pagar?

BARELLI: I ara! No! Són les meves, només vull ensenyar-te'n una mica el maneig... fer-te provar...

LEO (*Calm.*): A mi?

BARELLI: Doncs, a qui? A mi?

LEO (*Rient.*): No, no, no, gràcies. No em fa cap falta.

BARELLI: Com que no et fa cap falta. (*Agafa una de les espases.*) Em jugo qualsevol cosa que ni n'has vista mai cap, d'espasa... ni com s'empunyen...

SÍLIA (*Tremolant en veure l'arma empunyada.*): Per l'amor de Déu, per l'amor de Déu! ...

LEO: Mira, Barelli, prou! Sembla que hi vulguis jugar tu i tot ara!

BARELLI: Res de jugar! Ni pensar-hi! Em penso que, almenys, cal que sàpigues com s'agafa...

LEO: I jo et dic que ja n'hi ha prou, ve't-ho aquí. (*Enèrgic.*) I ho dic a tu i a tothom. Deixeu-me tranquil.

BARELLI: Sí, ja és això, ja és això, sobretot estigues tranquil.

LEO: No dubtis gens ni mica que ho estaré, però tot plegat això ja dura massa. I necessito respirar una mica, caratus! Si vols jugar amb aquesta requincalla hi podràs ju-

gar aquesta tarda o aquest vespre, quan vingui Guido, vosaltres que sou tan valents, i jo m'ho miraré. Va bé? Mentrestant, deixa-les per aquí. I no t'ho prenguis malament, però vés-te'n, si et plau.

BARELLI: Ah, per mi... com vulguis.

LEO: I tu també, doctor, i dispensa...

SPIGA: Jo?... Figura't!...

LEO: Li podràs demanar totes les informacions que et calen.

BARELLI (*A SÍLIA, inclinant-se.*): Senyora... (*SÍLIA inclina el cap.*)

SPIGA: Gentilíssima senyora... (*Li estreny la mà. A LEO.*)

Doncs a reveure. I tranquil, eh? Tranquil.

LEO: Sí, home sí. Adéu.

BARELLI: Fins a la tarda, doncs.

LEO: A reveure. (*BARELLI i SPIGA se'n van.*)

ESCENA IX

LEO, SÍLIA i després FELIP.

LEO: Prou, Déu meu, prou! Ja no puc més, de debò.

SÍLIA: Jo també me'n vaig.

LEO: No, tu no et moguis, si vols, però no em parlis més d'aquest romanço.

SÍLIA: No pot ser! I, a més a més, no estaria segura de mi mateixa si es presentés —com pot molt ben ser— d'un moment a l'altre. (*LEO riu fort i llarg.*) No riguis, no riguis!

LEO: Ric sincerament, creu-me. Perquè no saps com m'agrada veure't canviada així!

SÍLIA (*Gairebé a punt de plorar.*): No et sembla natural?

LEO: Sí, i per això m'agrada: perquè ets tan natural!

SÍLIA (*Ràpida i rabiosa.*): Però tu no!

LEO: Ah, això és positiu. I malament si no ho fos.

SÍLIA (*Primer gairebé rabiosa, després, amb admiració.*):

No t'entenc... No t'entenc... No t'entenc...

LEO (*Afectuos, acostant-s'hi.*): No pots, estimada, no pots...

Però val més així, creu-me. (*Pausa. Després en veu baixa.*) Ja ho entenc!

SÍLIA (*Alçant amb prou feines els ulls per mirar-se'l i amb terror.*): El què, entens?

LEO (*Calm.*): El que vols tu.

SÍLIA (*Igual que abans.*): Què vull?

LEO: Tu mateixa ho saps, i no ho saps, el que voldries.

SÍLIA (*Com abans, gairebé mendicant una excusa.*): Déu meu, Leo, tinc por de ser boja.

LEO: No, dona, no! Què has de ser boja!

SÍLIA: Sí, sí... D'haver fet, de debò, una bogeria.

LEO: No tinguis por. Sóc aquí jo.

SÍLIA: Però què faràs?

LEO: El que he fet sempre des que tu me'n vas fer veure la necessitat.

SÍLIA: Jo?

LEO: Tu.

SÍLIA: Quina necessitat?

LEO (*Pausa i després, poc a poc.*): De matar-te. (*Nova pausa.*) No et sembla que més d'una vegada me n'has donat motiu? És clar que sí! Però era un motiu armat d'un sentiment, primer d'amor, després de rancúnia. I me n'he buidat per destruir aquell motiu i deixar-te viure, no pas com vols, cosa que ni tu mateixa no saps, sinó com pots, com has de viure perquè no pots fer com jo.

SÍLIA (*Suplicant.*): Però com ho fas tu?

LEO (*Nova pausa. Després amb un gest vague i trist.*): M'abstractec. (*Pausa.*) Et penses que no neixen també en mi rautes de sentiments? Però no els deixo desencadenar sinó que els aferro amb força, els amanso, els domestico, els

clavo! Has vist les feres i els domadors, al circ? Ah, però no et pensis! Ja que sóc el domador, després em ric de mi mateix perquè em veig precisament en aquest paper, en aquesta part, que m'he imposat respecte dels meus sentiments; i et juro que alguna vegada m'han vingut ganes de fer-me destrossar per una d'aquestes feres... i per tu, que ara em mires tan mansoia i penedida... Però no, perquè, creu-me, tot és un joc. I aquest fóra l'últim i em trauria per sempre el gust de tots els altres. No, no... Vés-te'n, vés-te'n.

SÍLIA (*Dubtant, gairebé oferint-se, tremolosa.*): Vols que em quedi?...

LEO: Tu?

SÍLIA: ... o vols que torni aquesta nit, quan tothom se n'hagi anat?

LEO: No, estimada, no. Tota la meva força, aleshores...

SÍLIA: Només per estar prop teu... per assistir-te...

LEO: No, no. Dormiré, dormiré... I estigues segura que dormiré com sempre, sense somiar.

SÍLIA (*Amb profund sentiment.*): Per això, veus?, no és possible. Tu no t'ho creuràs, però al llit, el meu veritable amor és la son, que em fa somiar de seguida!

LEO: Oh... ho crec, ho crec...

SÍLIA: Però no em ve mai! No dormo! I pensa aquesta nit!...
(*De sobte.*) Bé, prou! Demà al matí seré aquí.

LEO: Ah, no, no! No ho vull, sents? No ho vull!

SÍLIA: M'ho vols privar? Estàs de broma!

LEO: T'ho prohibeixo! No ho vull, dic!

SÍLIA: Tant se val! És inútil. Vindré.

LEO: Fes el que vulguis... (*En aquest punt entra FELIP per la porta esquerra amb la safata del dinar.*)

FELIP (*Imperiós.*): És l'hora.

SÍLIA (*Saludant, amb passió.*): Fins demà al matí.

LEO (*Conformat.*): Fins demà al matí... (*SÍLIA se'n va. LEO resta una mica absort, pensant. Després es tomba i se'n va a seure a taula.*)

TELÓ

F

S

I

S

I

S

I

S

I

S

ACTE TERCER

La mateixa escena de l'acte segon. És l'alba de l'endemà.

ESCENA I

FELIP *i* EL DOCTOR.

En alçar-se el teló, l'escena és buida i gairebé fosca. Se sent el timbre de la porta.

FELIP (*Sortint de la porta esquerra i traspasant l'escena.*):
Qui dimonis serà en aquesta hora? Ja comencem bé!
(*Surt per la porta dreta i al cap de poc torna a entrar a escena amb el DOCTOR SPIGA en levita i barret de copa, carregat amb dues maletes plenes d'instrumental quirúrgic.*)

SPIGA: Ah, encara dorm?

FELIP: Sí, dorm. No cridi.

SPIGA: Parlaré baixet... Déu meu, encara dorm! I jo no he aclucat l'ull en tota la nit!

FELIP: Per ell?

SPIGA: Per ell!... Per a pensar en tot...

FELIP: I què hi porta aquí?

SPIGA: De tot, de tot... (*S'acosta a la taula on hi ha les estovalles posades.*) Apa, treu aquestes estovalles.

FELIP: Per què?

- SPIGA: Ja porto les meves. (*Treu d'una maleta una roba blanca encerada.*)
- FELIP: Què vol fer, ara?
- SPIGA: Preparar-ho tot.
- FELIP: Miri, aquesta taula no me la toqui, sap?, que l'arreglo per l'esmorzar.
- SPIGA: Deixa't d'esmorzars, ara. Treu-les!
- FELIP: Li dic que no les toqui!
- SPIGA (*Assenyalant l'escriptori.*): I deixa'm això sense res.
- FELIP: Està de broma, vostè! No ho sap que aquestes dues taules parlen.
- SPIGA: Sí, ja ho sé! No em tornis a dir el que diu ell! Dos símbols: escriptori i taula de menjar, llibres i estovalles, et buit i el ple. No comprens que d'un moment a l'altre aquestes taules i tots aquests romanços poden anar de potes enlaire?
- FELIP: Ja! Vol dir que li vol ordenar la casa per quan sigui mort. Em fa l'efecte d'un de les pompes fúnebres!
- SPIGA: Bèstia! Déu meu, que ets bèstia... M'han dit que s'ha d'anar vestit així... Només Déu sap la nit que he passat!
- FELIP: No cridi, parli baixet!
- SPIGA: I encara haig de lluitar amb tu! Apa, espavila i desembarassem almenys aquesta altra tauleta. No hi ha temps per perdre!
- FELIP: Ah, per això no hi ha cap dificultat. (*En treu un porta-cigars i un gerret de flors.*) Ja ho té a punt!
- SPIGA (*Hi estén la roba encerada que encara tenia a la mà, tot dient.*): Vaja, ja era hora! (*Mentre el DOCTOR SPIGA treu de les maletes i disposa sobre la tauleta els lluentis i horribles instruments quirúrgics, FELIP, entrant i sortint de la cuina, para la taula per l'esmorzar.*) Bisturí per la desarticulació... per als interossis... pínces... serra d'arc... compressors...

FELIP: Però, què vol fer de totes aquestes eines de carnisseria?

SPIGA: Que què en vull fer? Primer va la pistola. No comprens que si Déu nos en guard, se li encasta una bala al cos, ens podem trobar en un cas d'amputació? Una cama... un braç...

FELIP: Ah, ja! I per què no ha portat també la cama de fusta i tot?

SPIGA: Mira, noi, no se sap mai, saps! He dut també aquestes estisores i altres instruments per l'extracció, model anglès. Oh, i les agulles? (*Busca dins la maleta.*) Ah, sí, ja les tinc! Em sembla que ja hi és tot. (*Es mira el rellotge.*) Són prop de dos quarts de set. D'aquí a un moment tindrem els padrins aquí.

FELIP: I què n'haig de fer, jo?

SPIGA: No ho dic pas per tu; ja sé que a tu tant te fa. Ho dic per ell, si encara no s'ha despertat.

FELIP: Aquesta hora no és la seva.

SPIGA: En vols complir l'horari avui i tot? Està acordat a les set.

FELIP: Vol dir que se'n recordarà de despertar-se, llevar-se i vestir-se?... Potser ja s'ha llevat.

SPIGA: Ho podries anar a mirar...

FELIP: Trons, aniré a mirar, jo! Sóc el seu rellotge dels dies de costum i no em vull embolicar en avanços ni retards d'un minut. Es desperta a dos quarts de vuit...

SPIGA: Però que no ho saps que avui a dos quarts de vuit ja podria ser mort?

FELIP: ... i a les vuit li porto l'esmorzar... (*Se sent el timbre de la porta.*)

SPIGA: Ho veus? Deuen ser els padrins. (*FELIP va a obrir i torna amb GUIDO i BARELLI.*)

ESCENA II

SPIGA, FELIP, GUIDO I BARELLI.

GUIDO (*Entrant.*): Oh, doctor!...

BARELLI: Bon dia, doctor.

SPIGA: Bon dia, bon dia.

GUIDO: Tot a punt?

SPIGA: Jo, ja no hi puc estar més!

BARELLI (*Rient en veure tot aquell instrumental quirúrgic que ha posat el DOCTOR SPIGA a les taules.*): Oh, oh, mira, fixa't, Guido, s'ha ben preparat de debò!

GUIDO: Per l'amor de Déu, no és pas cosa de riure! (*A SPIGA.*) L'ha vist?

SPIGA: A qui?, dispensi... *Quod abundam non vitiat.*

GUIDO: Li pregunto si Leo ha vist tot aquest magnífic espectacle. (*A BARELLI.*) Ja comprens que li cal la màxima calma i...

SPIGA: No senyor, encara no ha vist res.

GUIDO: I on és?

SPIGA: Sembla que encara no s'ha llevat.

BARELLI: Com diu?

GUIDO: Encara no s'ha llevat?

SPIGA: No ho sé; dic que «sembla». Per aquí no s'ha fet veure.

GUIDO: Però, Mare de Déu, ràpid!... De segur que ja s'ha llevat. Amb prou feina falta un quart!... (*A FELIP.*) Vés de seguida a dir-li que nosaltres ja som aquí.

BARELLI: És fantàstic!

GUIDO (*A FELIP que no s'ha bellugat.*): Vés si et bellugues!

FELIP: A dos quarts de vuit.

GUIDO: Vés-te'n al dimoni! (*Es precipita cap a la porta del fons.*)

SPIGA: Ja es deu haver llevat...

BARELLI: Paraula d'honor que és fantàstic!

GUIDO (*Truca fort a la porta del fons i escolta.*) Què fas?
Encara dorms? (*Torna a trucar més fort i crida.*) Leo,
Leo! (*Escolta.*) Encara dorm, senyors, encara dorm! (*Torna a trucar.*) Encara dorms? (*Va per obrir la porta.*)
Leo, Leo!

BARELLI: Fantàstic! Fantàstic!

GUIDO (*A FELIP.*): Que es tanca per dins?

FELIP: Sí; amb el passador.

BARELLI: I té el son tan fort?

FELIP: Fortíssim. Calen dos minuts cada matí.

GUIDO: Però això no pot anar! Jo tiro la porta a terra! Leo!
Ah, ara s'ha despertat! Ara s'ha despertat! (*Parlant a través de la porta.*) Apa, vesteix-te de seguida. No perdís ni un minut. Nosaltres ja som aquí! Ja gairebé són les set!

BARELLI: És, realment, superior a tota imaginació!

SPIGA: Quin son més fort!

FELIP: Sempre es desperta com si sortís de dins de tot d'un pou!

GUIDO: I hi ha perill que s'hi tombi? (*Torna a anar cap a la porta del fons.*)

BARELLI (*Sentint soroll a la porta.*): No, no. Ara obre!

SPIGA (*Posant-se davant de la tauleta dels instruments per tapar-la.*): Jo em poso aquí.

ESCENA III

Els mateixos, LEO, després SÍLIA. LEO es presenta placidíssim, encara una mica ensunyat. En pijama i plan- tofes.)

LEO: Bon dia.

GUIDO: Però encara estàs així? Apa, vesteix-te de pressa. Ja t'he dit que no es pot perdre ni un minut!

LEO: Per fer què?

GUIDO: Com, per fer què?

BARELLI: Ja no et recordes que tens un duel, avui?

LEO: Jo?

SPIGA: Encara dorm!

GUIDO: El duel, el duel! A les set!

BARELLI: Falten amb prou feines deu minuts!

LEO: Ja ho he entès, ja ho he entès. I estigueu convençuts que estic ben despert.

GUIDO (*Al màxim de l'estupor, gairebé aterrit.*): Quèèè?

BARELLI (*Com GUIDO.*): Què vols dir?

LEO (*Placidíssim.*): Això us pregunto a vosaltres.

SPIGA (*Gairebé entre si.*): Es deu haver tornat boig! ...

LEO: No, doctor, *compos'mei* perfectament.

GUIDO: T'has de batre!

LEO: També?

BARELLI: Com, «també»?

LEO: No, amics meus, no. Aneu errats.

GUIDO: Et vols fer enrera, ara?

BARELLI: Ja no et vols batre?

LEO: Jo? Fer-me enrera, jo? Saps prou bé que sempre m'he aguantat ferm al meu lloc.

GUIDO: Tal com et trobo...

BARELLI: I si dius...

LEO: Com em trobes? I què dic? Dic que tu i la meva dona ahir em vau atabalar tot el dia per fer-me fer el que, realment, he reconegut que em pertocava fer.

GUIDO: Doncs...

BARELLI: ... et bats?

LEO: Això no em pertoca a mi.

BARELLI: Doncs, a qui pertoca?

LEO (*Assenyalant GUIDO.*): A aquest.

BARELLI: Com, a aquest?

LEO: Sí, a aquest, a aquest! (*S'acosta a GUIDO que, pàlid, es tapa la cara amb les mans. N'hi treu una i mirant-se'l fit als ulls li diu.*) I tu ho saps prou bé! (*A BARELLI.*) Ho sap prou bé! Jo, marit, he desafiat perquè ell no ho podia pas fer per la meva dona. Però, això de batre'm, no. D'això de batre'm, res, dispensa. (*A GUIDO, agafant-lo per la solapa i sacsejant-lo, remarcant bé cada paraula.*) I tu ho saps bé, oi?, que jo no hi entro en això perquè no sóc pas jo qui es bat sinó tu! (*GUIDO, tremolós, amb una suor freda, es passa les mans convulses per les temples.*)

BARELLI: Això és enorme!

LEO: No, amic meu, no: és normalíssim i perfecte segons el joc de les parts. Jo faig la meva i ell la seva. Jo no em moc del meu pern. I com em raona també el seu adversari —tu mateix ho has dit, Barelli—, l'adversari se les heu amb ell, no amb mi. Perquè tothom sap —i tu més bé que tothom— el que es volia fer amb mi. Em volíeu portar a la degolladera, eh?

GUIDO (*Protestant amb força.*): Jo no!... Jo no!

LEO: Tira, tira!... que entre tu i la meva dona, ahir, aquí, semblava que féssiu la puja i baixa, gronxant-se, l'un a un cap i l'altre a l'altre d'un tauló, tenint-me a mi al mig per posar-me i per posar-vos ben bé a punt: Us pensàveu jugar-vos-em a mi, la meva vida? Doncs heu fallat el cop! Sóc jo qui us ha fet el joc a vosaltres!

GUIDO: No. Tu mateix n'ets testimoni que ahir jo, des del començament...

LEO: Sí, sempre vas mirar de ser prudent, molt prudent.

GUIDO: Què vols dir de la manera que ho dius?

LEO: Però no has estat prudent fins al capdavall de tot, ho has de reconèixer. En un cert moment, per motius que

entenc perfectíssimament —i et compadeixo— et va faltar la prudència i ara —i em sap molt de greu— en tocaràs les conseqüències.

GUIDO: Per què no et bats, digues?

LEO: Perquè no em pertoca a mi.

GUIDO: Està bé. Em pertoca a mi?

BARELLI: Com, que està bé?

GUIDO (*A BARELLI.*): Doncs, que està bé. Espera't. (*A LEO.*) I tu?

LEO: Jo esmorzaré.

GUIDO: No, vull dir que no comprens que si ara jo vaig a ocupar el teu lloc...

LEO: No, amic meu, no el meu: el teu!

GUIDO: Està bé; el meu. Però tu seràs desqualificat!

BARELLI: Desqualificat! Per força t'haurem de desqualificar!

LEO (*Rient fort.*): Ha, ha, ha...

BARELLI: Ja pots riure! Seràs desqualificat.

LEO: Ja ho he entès, amic meu. I me'n ric. Que no ho veieu com visc i on visc? Què n'haig de fer jo, de totes les vostres... qualitats!

GUIDO: No perdem més temps. Som-hi! Anem, anem!

BARELLI: Però, de debò et vas a batre tu?

GUIDO: Sí, jo! És que no has entès?

BARELLI: No pot ser!

LEO: Sí, li pertoca a ell, Barelli, creu-me.

BARELLI: Això és cinisme!

LEO: No, amic, és la raó, quan un s'ha buidat de tota passió i...

GUIDO (*Interrompent i agafant BARELLI per un braç.*): Vine, Barelli. És vostè el que baixarà a baix amb mi!

SPJGA: Sí, senyor; sí, senyor! (*En aquest punt entra SÍLIA per la porta dreta. Es fa un breu silenci i ella resta un moment parada i atemorida.*)

GUIDO (*Fent-se avant. Pallidíssim i estrenyent-li la mà.*):
Adéu, senyora. (A LEO.) Adéu! (*Surt precipitadament
seguit de BARELLI.*)

ESCENA IV

LEO i SÍLIA. *Després el DOCTOR SPIGA.*

SÍLIA: Què significa tot això?

LEO: Et vaig dir que era inútil que vinguessis. Has volgut
venir.

SÍLIA: I tu, com és que ets aquí?

LEO: Sóc a casa meva.

SÍLIA: I ell?... No es farà el duel?

LEO: Suposo que sí que es farà. Potser en aquest moment
ja es fa.

SÍLIA: Però si tu ets aquí?...

LEO: Ah, sí, jo sóc aquí. I mira, ja ho veus: se n'ha
anat ell.

SÍLIA: Déu meu! Així... hi ha anat ell? Ha anat ell a ba-
tre's per tu.

LEO: No, per mi no, estimada; per tu!

SÍLIA: Per mi? Oh, Déu meu, per mi, dius? Ah, tu has fet
això, has fet això?

LEO (*Acostant-se-li amb l'aire i el menyspreu d'un severis-
sim jutge.*): Jo ho he fet això? Tens la imprudència de
dir-me que ho fe fet jo?

SÍLIA: Però te n'has aprofitat!

LEO (*Cridant.*): Us he castigat!

SÍLIA (*Gairebé mossegant.*): Perdent-hi la vergonya!

LEO (*L'agaça per un braç i l'empeny lluny d'ell.*): Si la meva
vergonya ets tu!

SÍLIA (*Com desvariejant, anant d'un lloc a altre de l'escena.*):

Déu meu, Déu meu, i ara... i en aquelles condicions... És horrible... és ferotge... I es baten aquí sota mateix! I les condicions que ha volgudes ell... Ah, perfecte, perfecte! ... I aquest (*indicant el marit*) li donava raó... I no s'havia de batre per ell... Tu ets el dimoni. Ets el dimoni! On ha anat a batre's? Aquí sota? (*Mira pertot cercant una finestra.*)

LEO: És inútil. Aquí no hi ha cap finestra que doni als horts. O baixes o t'enfiles a la teulada d'aquesta banda. (*Indicant la porta d'entrada.*)

En aquest punt entra pàllid com un mort i tot trasbalsat el DOCTOR SPIGA, precipitat i descompost grotescament, embolica tot l'instrumental amb la roba encerrada i torna a sortir escapat, sense dir res.)

SÍLIA: Doctor, doctor... Escolti... digui'm... ell? Què li ha passat. (*Amb un gran crit.*) Ah! (*No creient-s'ho ella mateixa.*) És mort? (*Corre al darrera del DOCTOR SPIGA esgarriçada.*) Mort?... És mort? (*Surt.*)

LEO (*Resta absort en una profunda gravetat. No diu res ni es belluga. Pausa. Entra FELIP per la porta esquerra amb la safata de l'esmorzar que deixa damunt la taula. Crida a LEO dins el silenci tràgic, a mitja veu.*): Senyor... (*LEO es tomba a penes i FELIP li assenyala amb un gest incert, l'esmorzar.*) És l'hora. (*LEO, com si no ho sentís, ni es belluga.*)

TELÓ

TAULA

- 5 Ombres vives, màscares nues, *per Joan Abellan*
15 Biobibliografia

EL JOC DELS PAPERS

- 21 Acte primer
47 Acte segon
73 Acte tercer

COL·LECCIÓ BIBLIOTECA TEATRAL

Primera època

1. Joan Maragall, *Nausica*.
2. Fedor Dostoievski, *Els germans Karamàzov*, adaptació escènica de Jacques Copeau i Jean Croué, traducció de Millàs-Raurell.
3. Ferran Soldevila, *Matilde d'Anglaterra*, prefaci de l'autor.
4. Charles Vildrac, *El paquebot Tenacity*, traducció de Carles Soldevila.
5. N. Rimski-Korsakov i V. J. Bielskin, *La rondalla del Tsar Saltan*, basat en un conte de Puixkin. Versió directa, adaptada a la música, de Joaquim Pena i Kallinik Gousseff.
6. N. Rimski-Korsakov i V. J. Bielskin, *Rondalla de la Vila Invisible de Kitej*. Traducció del rus, adaptada a la música, de Joaquim Pena i Rodolf J. Slaby.
7. Rabindranath Tagore, *El carter del rei*. Traducció i representació de J. Carner Ribalta.
8. Marivaux, *La mare confident*, traducció de Ventura Gassol.
9. J. W. Goethe, *Egmont*, traducció de Joaquim Pena.
10. Victorià Vives, *Les «Humils Violetes»*.

Segona època

11. Luigi Pirandello, *És així, si us ho sembla*. Traducció de Bonaventura Vallespinosa, pròleg d'Enzo Lauretta.
12. Santiago Sans, *Fou llavors de «L'Ambigú»*, pròleg de Jaume Melendres.
13. Michel de Ghelderode, *La balada del Gran Macabre*. Traducció de Joan Argenté, pròleg de Ricard Salvat.
14. Peter Handke, *La Cavalcada sobre el llac de Constança*, traducció de Lluís Solà i Sala, pròleg de Jordi Coca.
15. Friedrich Dürrenmatt, *Ròmul el Gran*, traducció de Carme Serrallonga.
16. Karl Valentin, *Teatre de cabaret*, peces de l'espectacle «Tafalitats». Traducció de Feliu Formosa i Jaume Melendres.
17. Peter Weiss, *Marat-Sade*, traducció de Feliu Formosa.
18. Anton P. Txèkhov, *L'oncle Vània*, traducció de Feliu Formosa, pròleg de Jordi Coca.

19. Tennessee Williams, *Un tramvia anomenat Desig*, traducció de Jordi Arbonès.
20. Rodolf Sirera, *Arnau*.
21. Jordi Begueria, *Polypus malignus*, pròleg de Guillem-Jordi Graells.
22. Alfred Jarry, *Ubú, rei*, traducció de Joan Oliver, pròleg de Feliu Formosa.
23. Joan Abellan, *Despertar glaçat de primavera*.
24. August Strindberg, *Un somni*, traducció de Jem Cabanes.
25. William B. Yeats, *L'unicorn astral*, traducció de J. Carner-Ribalta.
26. Rainer W. Fassbinder, *Les llàgrimes amargues de Petra Von Kant*, traducció i pròleg de Jaume Melendres.
27. Maurice Maeterlinck, *Quatre variacions sobre la mort*, traducció i pròleg de Jordi Coca.
28. Agustí Bartra, *L'hivern plora gebre damunt el gerani*, pròleg de Feliu Formosa.
29. Jean Genet, *Les criades*, traducció de Miquel Martí i Pol, pròleg de Joan Abellan.
30. Joe Orton, *El facinerós és al replà*, traducció i pròleg de Jaume Melendres.
31. Llorenç Capellà, *El pasdoble*, pròleg d'Antoni Serra.
32. Jean Giraudoux, *Amfitrió 38*, traducció de Ramon Esquerra, pròleg de Guillem-Jordi Graells.
33. Edward Bond, *Salvats*, traducció de Guillem-Jordi Graells.
34. Josep M. de Sagarra, *Joan Enric*, pròleg de Xavier Fàbregas.
35. Henrik Ibsen, *Hedda Gabler*, traducció i pròleg de Feliu Formosa.
36. Josep Pous i Pagès, *Damià Rocabruna, el bandoler*, edició a cura de Joaquim Sala-Sanahuja.
37. Jean Anouilh, *Els peixos de colors*, traducció i pròleg de Carme i Josep M. Vidal.
38. Josep Pin i Soler, *L'enveja*, edició a cura de Jaume Vidal Alcover.
39. Tankred Dorst, *Gran imprecació davant la muralla de la ciutat / Toller*, traducció de Feliu Formosa, pròleg de Joan Cases.
40. Edmond Rostand, *Cyrano de Bergerac*, traducció i pròleg de Xavier Bru de Sala.
41. Tennessee Williams, *Advertència a les embarcacions petites*, traducció i pròleg de Jaume Melendres.
42. Joan Abellan, *La ruta del salmó*.

43. Jean Cocteau, *L'àguila de dos caps*, traducció i pròleg de Guillem-Jordi Graells.
44. Harold Pinter, *Qui a casa torna*, traducció i pròleg de Joaquim Mallafre.
45. Marguerite Duras, *Yes, pot ser / Agatha*, traducció de Jaume Melendres i Pascale Bardoulaud.
46. Arthur Miller, *Del pont estant*, traducció de Jordi Arbonès.
47. John Osborne, *Amb la ràbia al cos*, traducció de Joaquim Mallafre.
48. Luigi Pirandello, *El joc de les parts*, traducció de Bonaventura Vallespinosa.
49. Jordi Teixidor, *David, rei*, pròleg d'Alex Broch.
50. Guillaume Apollinaire, *Les mamelles de Tirèsies*, traducció i pròleg de Miquel Desclot.
51. Peter Handke, *Insults al públic i altres peces parlades*, traducció de Carme Serrallonga, pròleg de Ricard Salvat.
52. Joan Puig i Ferrater, *El gran Aleix*, pròleg de Guillem-Jordi Graells.
53. Arnold Wesker, *Sopa de pollastre amb ordi*, traducció de Manuel de Pedrolo, pròleg de Maite Lorés.
54. Josep Palau i Fabre, *Avui, Romeo i Julieta*.

Luigi Pirandello va néixer a Agrigento (Sicília) el 1867. Estudia a Roma i Bonn. Acabats els estudis i després d'una temporada lliurat a la «bohèmia» literària, el 1894 es casa amb Antonietta Portulano, filla del soci del seu pare. Un matrimoni pactat pels respectius pares potser per assegurar la continuïtat del negoci del sofre. Però Pirandello prefereix la literatura. La catastròfica pèrdua de les mines de sofre, a causa d'una inundació, deixa la família en la ruïna i Antonietta perd la raó. La vocació literària de Pirandello s'haurà de convertir, doncs, en mitjà de vida. En aquesta època escriu *Il fu Mattia Pascal* (1904), la més coneguda de les seves novel·les. La producció teatral de Pirandello s'inicia el 1910 amb dues peces curtes: *La morsa* i *Lumie di Sicilia*, estrenades a Roma el mateix any. A partir d'aquí una llarga llista de títols avala la trajectòria d'un dels més grans creadors teatrals d'aquest segle: *Il dovere del medico*, *Così è (se vi pare)* —publicada en aquesta mateixa col·lecció amb el títol *És així, si us ho sembla*—, *Il piacere dell'onestà*, *L'uomo, la bestia e la virtù*, *Sei personaggi in cerca d'autore*, *L'uomo del fiore in bocca*, entre d'altres.

A la conferència que Luigi Pirandello va fer a Barcelona el 1924, es va defensar dels qui opinaven que el seu era un teatre fosc i cerebral, explicant amb claredat les intencions de la seva dramaturgia. «El teatre modern té un caràcter diferent de l'antic: mentre que la base de l'antic és la passió, el modern és l'expressió de l'intel·lecte. Una de les novetats que he aportat al nou drama consisteix a convertir l'intel·lecte en passió.»

El 1934 li fou concedit el premi Nobel. Morí a Roma dos anys més tard.